

Mladi za napredek Maribora 2020

37. srečanje

»KDO SI, MOJA GENERACIJA?«

Raziskovalno področje: **Sociologija**

Raziskovalna naloga

Avtor: ŽIVA KOLAR, IVA VIDOVIČ, NIKA GORJUP

Mentor: ZDENKA KEUC

Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR

Število točk: 142/ 170

Maribor, 2020

Kazalo vsebine

Povzetek.....	3
Abstract.....	3
Zahvala	4
1 UVOD.....	5
1.1 Namen naloge	6
1.2 Raziskovalno vprašanje	7
1.3 Hipoteze	7
2 PREGLED LITERATURE.....	8
2.1 Demografski trendi v 19. in 20. stoletju	9
2.2 Proces staranja	10
2.3 Indeks staranja	11
2.4 Posledice staranja prebivalstva	11
2.4.1 Stopnja tveganja revščine med upokojenci	11
2.4.2 Domovi za ostarele	13
2.5 Sobivanje	13
2.6 Zanikanje staranja	14
2.7 Razpad tradicionalne družine	15
3 NASILJE NAD STAREJŠIMI.....	16
3.1 Oblike nasilja nad starejšimi	17
3.2 Podatki raziskav o nasilju med starejšimi	18
4 PRAKTIČNI DEL	20
4.1 Opis raziskave	20
4.2 Splošni podatki o anketirancih	20
5 REZULTATI.....	21
5.1 Mesto bivanja anketirancev in stik z drugo generacijo	21
5.2 Medgeneracijska ocena	22
5.3 Nasilje nad starejšimi	29
6 RAZPRAVA	36
6.1 Medgeneracijski odnosi	36
6.2 Nasilje nad starejšimi	37
6.3 Poznavanje demografskih trendov	37
6.4 Poznavanje ekonomske situacije starostnikov	37
6.5 Kaj dela srečne starostnike in kaj generacijo »Z«?	38
7 ZAKLJUČKI.....	38
7.1 Soseske za sobivanje	39
7.2 Sklep	39
8 DRUŽBENA ODGOVORNOST	40

9. VIRI	42
10 PRILOGE.....	46
10.1 Anketni vprašalnik za dijake – kvantitativni del	46
10.2 Anketni vprašalnik za starejše – kvantitativni del	49

Kazalo preglednic

Preglednica 1. Družinska skupnost anketirancev in mesto bivanja	21
Preglednica 2. Ocena najstnikov o starejši generaciji	22
Preglednica 3. Ocena starejših (nad 65 let) o mlajši generaciji	26
Preglednica 4. Nasilje nad starejšimi.....	29
Preglednica 5. Anketiranci kot žrtve nasilja	31
Preglednica 6. Osebe, ki izvajajo nasilje nad starejšimi	32
Preglednica 7. Delež starostnikov v Sloveniji nad 65 let	33
Preglednica 8. Poprečna slovenska pokojnina	33
Preglednica 9. Oskrbovalni dan v domu a ostarele	34

Kazalo grafov

Graf 1. Prebivalstvena piramida – projekcija za leto 2050 (SURS, 2020 povzeto po EUROPOP, 2013)	5
Graf 2. Delež življenja, ki ga preživimo zdravi (UMAR, 2018; povzeto po Eurostat Portal Page, 2018)	6
Graf 3: Sklenitev zakonskih zvez v Sloveniji v obdobju med 1954 in 2014 (Eurostat, 2019) .	15
Graf 4. Odstotek otrok rojenih v zunajzakonskih skupnosti (SURS, 2013).....	16
Graf 5. Kaj dela srečne dijake?	34
Graf 6. Kaj dela srečne starostnike?	35
Graf 7. Kaj po mnenju dijakov osrečuje starejše ljudi?.....	35
Graf 8. Kaj po mnenju starejših osrečuje starejše mlade ljudi?	36

Kazalo slik

Slika 1 . generacije v Sloveniji (SURS, 2018).....	9
--	---

Povzetek

Starejši ljudje postajajo ranljiva družbena skupina, saj kakovostno staranje ne pomeni le živeti dlje, ampak živeti kolikor je mogoče samostojno in polno življenje. Delež tradicionalnih medgeneracijskih skupnosti v zadnjih letih pada, kar pomeni, da so starostniki in najmlajše generacije fizično ločeni. Generacija »Z«, ki je v tej raziskavi predstavljala mladostnike, starejše (nad 65 let) praviloma ne zavrača, prej nasprotno, priložnost vidi v sobivanju. Torej ne gradnji domov za ostarele, ampak gradnji bivanjskih skupnosti, kjer bo več možnosti za dostojno staranje, ki pomeni skrb za bližnjega, pomoč in razumevanje, in medgeneracijsko sodelovanje.

Ključne besede: demografski trendi in sobivanje

Abstract

In this research was concluded that older people are a vulnerable social group because quality ageing does not mean only living longer, but living as independently and fully as possible. The traditional intergenerational communities have been declining in recent years, meaning that the elderly and the youngest generations are physically separated. Generation "Z", which representing adolescents doesn't reject the elderly (over 65 years) but rather sees the opportunity in co-housing. So not to build homes for the elderly separate in the community, but to build residential communities where there will be more opportunities for decent ageing, which means caring for one's neighbour, help and understanding, and intergenerational cooperation.

Key words: demographic trends and co-housing

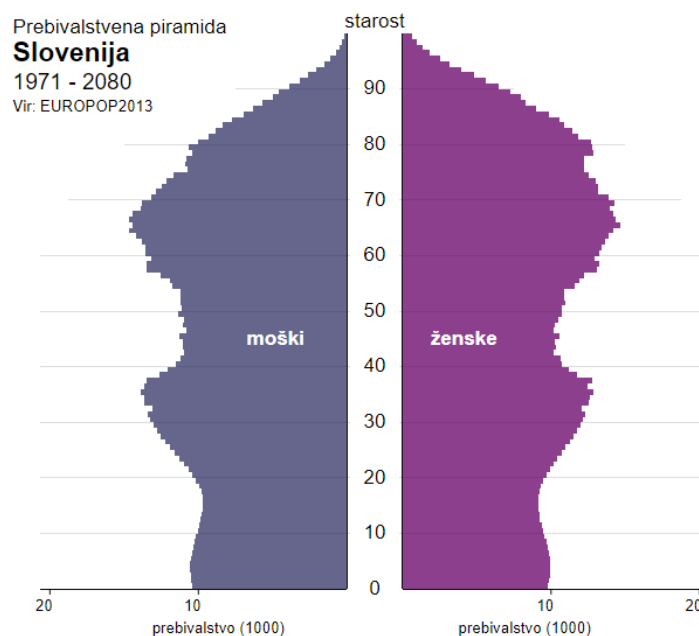
Zahvala

Posebna zahvala gre mentorici za pomoč, svetovanje in vso podporo pri izdelavi raziskovalne naloge. Brez nje nam res ne bi uspelo.

Hvala tudi vsem udeležencem, ki so sodelovali v anketi in nam bili v veliko pomoč pri raziskavi.

1 UVOD

Zaradi trenda leta trajajočega zniževanja rodnosti, zmanjševanja smrtnosti oz. daljšega trajanja življenja, se tudi v Sloveniji, tako kot v večini držav razvitega sveta, srečujemo s pospešenim procesom staranja prebivalstva ter z družbenimi spremembami in težavami, ki so s tem povezane. O staranju prebivalstva govorimo takrat, ko se delež prebivalstva nad 65 let povečuje glede na celotno prebivalstvo (SURS, 2010). Trenutno (januar, 2020) je v Sloveniji povprečna starost prebivalcev 43,4 leta, delež prebivalcev starih 65 let ali več je 20,0 % in delež tistih, ki so mlajši od 15 let 15,1 % (SURS, 2020). Demografske projekcije za Slovenijo napovedujejo, da bo proces staranja v naslednjih 30 letih v Sloveniji bolj intenziven kot je to v povprečju v drugih evropskih državah (v nadaljevanju EU) (graf 1).

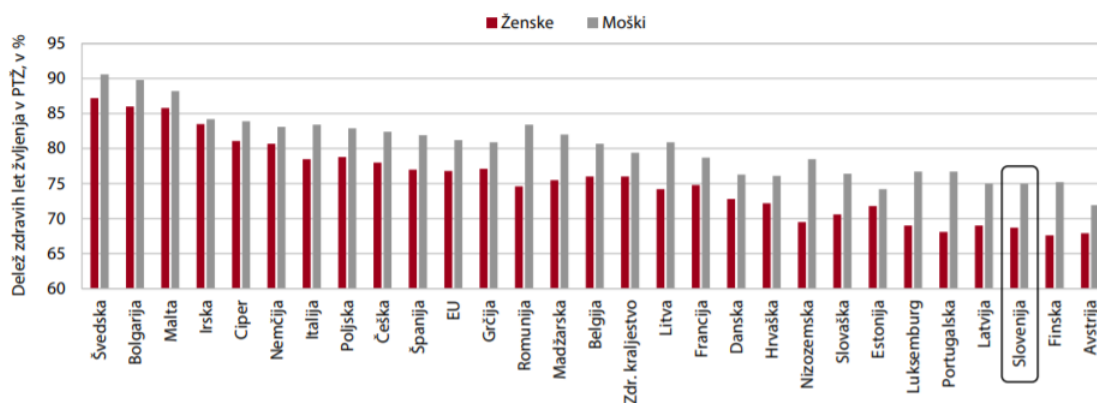
Graf 1. Prebivalstvena piramida – projekcija za leto 2050 (SURS, 2020 povzeto po EUROPOP, 2013)¹

Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu se v Sloveniji podaljšuje in od leta 2014 presega povprečje EU (UMAR, 2019). V Sloveniji lahko ženske pri starosti 65 let pričakujejo, da bodo v povprečju živele še 21,8 let, moški pa 17,9 let. Pričakovano trajanje življenja pri 65 letih se v Sloveniji podaljšuje in dosega povprečje EU², vendar pa se je zaostanek v pričakovanih zdravih letih življenja ob rojstvu, za državami v EU, v letu 2016, ponovno začel povečevati. V Sloveniji

¹ Dostopno v interaktivni obliki na: <https://www.stat.si/PopPiramida/Piramida2.asp> (povzeto 4.1. 2020).

² Razlika med spoloma je najvišja pri nizko izobraženih, kjer ženske lahko pričakujejo 4,5 leta življenja več kot moški (UMAR, 2019).

v povprečju lahko pričakujemo nekaj več kot 58 let zdravega življenja, v EU pa že nekaj več kot 64 let³(UMAR, 2018) (graf 2).

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Health – Public Health, 2018.
Opomba: Države so razvrščene po povprečju deleža življenja, ki ga moški in ženske preživijo zdravi.

Graf 2. Delež življenja, ki ga preživimo zdravi (UMAR, 2018; povzeto po Eurostat Portal Page, 2018)

Takšen demografski trend zahteva temeljite družbene spremembe na področju socialnega varstva, stanovanj, zaposlovanja, izobraževanja in zdravstvene oskrbe⁴ ter vpliva na odnose med generacijami. Staranje prebivalstva je tih proces, ki se razvija dalj časa in povzroča posledice, ki jih je težko predvideti in so dolgotrajne. Današnji stari ljudje niso identični starostnikom izpred 30 let in so drugačni od starih ljudi čez 30 let. Imeli smo navado reči, da je bodočnost v mladih; sedaj vemo, da je naša bodočnost starajoča se EU. Probleme moramo zato reševati vse generacije skupaj, na način, da se vzpostavi dialog in medsebojno sodelovanje. To je tudi osrednja tema te raziskovalne naloge.

1.1 Namen naloge

V nalogi bomo preučevali v kolikšni meri se generaciji najstnikov (med 16 - 18 let) in starostnikov (po 65 letu) dejansko »poznata«, razumeta druga drugo in sta pripravljeni na sobivanje ter dialog.

V teoretičnem delu bomo predstavili statistične podatke hitro naraščajočega starejšega prebivalstva, preučili probleme, ki so s tem povezani ter stanje medgeneracijskih odnosov.

³ Pri starosti 65 let lahko v povprečju Slovenec pričakuje še 8,3 leta zdravega življenja, v EU pa 10 let (UMAR, 2019).

⁴ V Sloveniji sistemi socialne zaščite temeljijo pretežno na javnih socialnih zavarovanjih, katerih glavni vir prihodka so prispevki iz dela.

Opisali bomo oblike nasilja nad starejšimi ter predstavili dejavnike, ki so ključni za njegov pojav.

V empiričnem delu bomo izvedle kvantitativno raziskavo, z elementi kvalitativne, s katero bomo pri dveh zelo različnih generacijah ugotavljali njihovo medsebojno razumevanje (odnos) in pojav nasilja nad starejšimi. V ta namen smo sestavili dva podobna vprašalnika, enega za ljudi nad 65 let in drugega za najstnike, kjer smo jih spraševali o stikih, ki jih imajo, njihovem doživljanje »nasprotne« generacije, o doživljanju nasilja nad starejšimi, najpogostejših storilcih ter splošni izobraženosti na področju demografskih sprememb ter ekonomskem položaju starejših v naši družbi (Priloga 1).

Rezultat naloge predstavljajo ukrepi, ki bi bili potrebni za boljše medgeneracijsko sodelovanje in oblikovanje družbenih odnosov, kjer nobene generacije ne bomo potisnili na družbeni rob, za katerega so značilni socialna odtujenost, osamljenost in velikokrat tudi revščina. Kot skupnost moramo narediti prostor za vse generacije, sicer človeška skupnosti nima prihodnosti, čeprav se različne generacije lahko ločijo po vrednotah, dogodkih in tehnologijah, ki jih zaznamujejo v času njihovega odraščanja.

1.2 Raziskovalno vprašanje

V kolikšni meri je generacija »Z«, ki jo zaznamujejo odraščanje z mobilnim napravami, individualnost in startup mentaliteta⁵ še pripravljena na sodelovanje s t.i. »Babyboom«⁶ generacijo, najštevilčnejšo slovensko generacijo, ki je odraščala ob povzdigovanju vidnih statusnih simbolov (hiša, avtomobil)?

1.3 Hipoteze

Hipoteza 1. Generacija »Z« in »generacija »Babyboomerjev« druga drugo opisujeta s stereotipi in predsodki.

Hipoteza 2. Starejši ljudje so največkrat žrtve psihičnega nasilja.

Hipoteza 3. Generacija »Z« in »generacija »Babyboomerjev« imata možnost ustvarjalnega sožitja v sobivanjskih skupnostih, kjer je ohranjena samostojnost in zasebnost, vendar tudi sožitje bivanja.

⁵ Opredeljena z letnico rojstva 1996–2018 (Zajc Tadina, 2015)

⁶ Opredeljena z letnico rojstva 1946–1965 (Zajc Tadina, 2015)

2 PREGLED LITERATURE

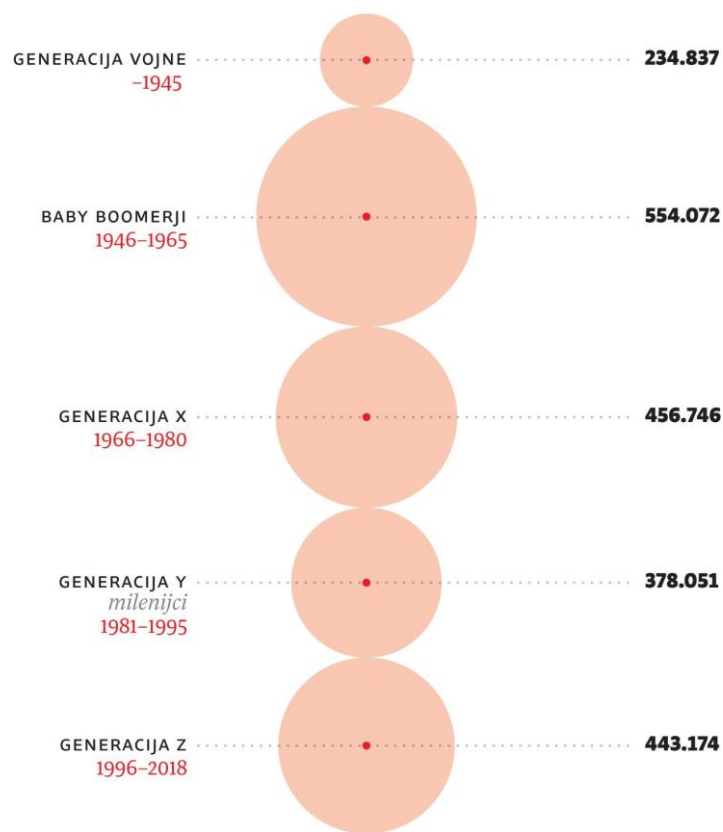
Generacija (lat. *genus* - rod) ima danes biološki, demografski, genealoški ter sociološki pomen (Kuljič, 2007). V okviru gerontologije ima pojem generacija ožji pomen in pomeni družbeno skupino pripadnikov vsakega od treh življenjskih obdobj - mladinski, srednjih let in starosti (Zajc Tadina, 2015). Pojem medgeneracijski ne predstavlja praznino, temveč dinamično ravnotežje med dvema (lahko tudi več) generacijama, ki sta v nekem kontekstu.

Babyboom generacija (1946 – 1964) je odraščala po vojni, v zagonu gospodarstva, kjer je bilo delo vrednota in so karijerne cilje velikokrat opredeljevali tekmovalnost in nadvlada nad drugimi (Zajc Tadina, 2015). Zanje so značilni velik sistemi (tovarne) in malo zanimanja za okoljske vplive. Ta generacija danes predstavlja največji delež upokojenih ljudi v Sloveniji in je številčno večja od generaciji »Z« (slika 1)

Generacija »Z« (1996–2018) opredeljuje globalno razmišljanje, neformalno delo, prilagojen delovni čas, uporaba mobilnih naprav in spleta ter usmerjenost k osebnemu življenju (Zajc Tadina, 2015).

Generacije v Sloveniji

PODATKI SURS, podatki na dan 1. 1. 2018

Slika 1. Generacije številka v Sloveniji (SURS, 2018)

2. 1 Demografski trendi v 19. in 20. stoletju

O staranju prebivalstva govorimo, ko se povečuje delež prebivalstva nad določeno mejo (to je običajno starost 65 let), hkrati pa se zmanjšuje število otrok, mlajših od 15 let, in se podaljšuje življenjska doba prebivalcev (Čivre, 2008).

V Sloveniji smo s popisi prebivalstva začeli šele sredi 19. stoletja. Danes jih Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) izvaja vsakih 10 let.

Kot po drugih evropskih državah, je tudi v Sloveniji število prebivalcev do 19. stoletja naraščalo razmeroma počasi. Rodnost je bila visoka, prav tako umrljivost, zato je bil naravni prirast nizek. Med letoma 1806 in 1815, v času napoleonskih vojn, je prebivalstvo številčno upadlo, po letu 1820 (začetek industrializacije) pa število prebivalcev zopet začelo naraščati. Ponovni padec zabeležimo po koncu 1. svetovne vojne, predvsem zaradi množičnih preseljevanj ljudi v tujino (SURS, 2019).

V obdobju med obema vojnama je prebivalstvo Slovenije naraščalo počasneje kot drugod po Evropi in v času vojne ter po njej ponovno upadlo. V 70. in 80. letih 20. stoletja je število

prebivalcev naraščalo, predvsem zaradi priseljevanja ljudi iz drugih republik takratne SFRJ. Julija 2019 je SURS zabeležil 2 089 310 prebivalcev Slovenije, od tega 413 054 takih, ki so že dopolnili 65 let (SURs, 2019) ali 19,8%; od tega je bilo 57% žensk.

2.2 Proces staranja

Staranje opisujejo biološke, psihološke in družboslovne teorije. Prve povezujejo staranje z upadanjem telesne zmogljivosti človeka, psihološke teorije so povezane z zmanjševanjem senzoričnih in intelektualnih funkcij obravnavanega, družboslovne teorije pa staranje opisujejo kot obdobje, ko se oseba začne umikati iz aktivnega življenja in vse bolj postaja odvisna od pomoči drugih (Turkovič, 2009).

Na staranje prebivalstva imajo vpliv različni dejavniki. Med njimi so: zniževanje rodnosti, zniževanje smrtnosti oziroma podaljševanje pričakovane življenjske dobe ter migracije.

1. Zniževanje rodnosti

Proces zniževanja rodnosti je povezan z višjim materialnim standardom življenja. Več žensk je zaposlenih, posledica je »odlaganje«
rojstev na kasnejše obdobje življenja, želja po manjšem številu otrok ali celo življenje brez lastno rojenih otrok. Zaradi višje tehnološke razvitosti skupnosti, ni več potreb po delovni sili, ki so si jo v preteklosti pridobili z velikim številom otrok (Malačič, 2008).

Da bi se lahko prebivalstvo obnavljalo po naravni poti, bi morala vsaka ženska roditi 2,1 otroka, leta 2019 pa je v Sloveniji vrednost celotne stopnje rodnosti znašala le 1,6 otroka (SURs, 2020). Analize za zadnjih 50 let kažejo, da se prebivalstvo v Sloveniji po naravni poti ne obnavlja več od leta 1981 (SURs, 2019).

2. Podaljševanje pričakovane življenjske dobe oz. zniževanje smrtnosti

Tudi podaljševanje življenjske dobe oziroma znižanje umrljivosti vplivata na hitro naraščanje deleža starejših ljudi v starostni strukturi prebivalstva. Podaljševanje življenjske dobe je predvsem posledica izboljšanja socialnih in zdravstvenih razmer.

3. Migracije

Vpliv migracij lahko opazujemo po številu priseljenih in odseljenih ljudi ter številu rojenih otrok, priseljenih v Slovenijo. Pozitiven vidik migracij na starostno piramido prebivalstva zadnja leta slabi, saj se tudi priseljeno prebivalstvo samo po sebi postopno stara. Starejši ljudje se selijo redkeje kot mladi. Odselitvena območja imajo posledično večinoma višji delež

starejšega prebivalstva, medtem, ko imajo priselitvena območja večji delež mlajšega prebivalstva. Selitve lahko tako prispevajo tudi k pomlajevanju prebivalstva (Vertot, 2009).

2.3 Indeks staranja

Razmerje med številom prebivalstva starejšega od 65 in številom otrok med 0-14 let, pomnoženo s 100, imenujemo indeks staranja (SURs, 2019). Če je indeks staranja 100, to pomeni, da je število mlajših in starejših prebivalcev enako. Leta 2007 je indeks v Sloveniji znašal 116,3. Indeks staranja v letu 2019 za Slovenjo je 131,7 (SURs, 2020).

1. januarja 2019 smo v Sloveniji imeli 189 ljudi starih 100 ali več let. Med njimi 85% žensk. V Sloveniji po številu starega prebivalstva izstopajo goriška (22,4%) in pomurska regija (22,2%), kjer je v ospredju občina Hodoš z indeksom staranja 284 (SURs, 2018).

Projekcije kažejo, da bo leta 2025 na svetu približno 1,2 milijardi ljudi starejših od 59 let, leta 2050 pa že 2 milijardi. Še 20 let nazaj (leto 2000) je ta številka bila 600 milijonov (SURs, 2019.)

2.4 Posledice staranja prebivalstva

Posledice staranja prebivalstva lahko razdelimo na: demografske, ekonomske, politične, socialne, psihološke, kulturne, institucionalne in druge (Čivre, 2009). V nadaljevanju bodo predstavljene ekonomske posledice, vendar slednje vplivajo tudi na vse ostale.

2.4.1 Stopnja tveganja revščine med upokojenci

Prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo v Sloveniji je leta 2014 znašal 593 EUR, za dvočlansko gospodinjstvo brez otrok pa 890 EUR/mesec (Intihar, 2014). Prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo je štiri leta kasneje (2018) znašal 662 EUR. To, kar bode v oči, je dejstvo, da je med 268.000 osebami, živečimi z dohodki, nižjimi od praga tveganja

revščine, bilo kar 89.000 upokojencev (ali 18,1 % od vseh upokojencev), od tega 60.000 upokojenih žensk in 29.000 upokojenih moških⁷.

Stopnje tveganja revščine so se glede na leto 2017 zvišale za brezposelne osebe (za 3,9 %), upokojence (2,2 %) ter za druge neaktivne in nerazvrščene osebe (1,3 %).

Po podatkih iz raziskave *Življenjski pogoji*⁸ za leto 2018 je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji 13,3%. To pomeni, da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine, živel približno 268.000 prebivalcev Slovenije (SURs, 2019) in to kljub gospodarski rasti, ki je znašala 4.1% (SURs, 2020). Vendar ti podatki ne sovpadajo s podatki, ki se jih zbrali v raziskavi z naslovom *Aktivno in zdravo staranje za aktivno in zdravo starost* (Kožuh Novak, 2015). Kožuh Novakova navaja, da je v letu 2014 imelo 3121 starostnih upokojencev v Sloveniji manj kot 200 EUR pokojnine mesečno; 10 234 jih je prejelo pokojnino med 200 in 300 EUR mesečno; 21 123 pokojnino med 300 in 400 EUR; 71 313 pokojnino med 400 in 500 EUR/mesec in 68 493 pokojnino od 500 do 600 EUR, kar je skupaj skoraj polovica starostnih upokojencev (47%). Vseh upokojencev, ki imajo pokojnino nižjo od praga revščine za enočlansko gospodinjstvo (tudi invalidi in družinski ter vdovski upokojenci) pa je bilo kar 296 540. Polovica starejših od 69 let je leta 2015 živel samih, od teh je 80% žensk.

SURs (2019) navaja, da so v letu 2018 bile osebe z najvišjo stopnjo tveganja revščine v Sloveniji enočlanska gospodinjstva (40,0%), med njimi kar 21,7% upokojenih žensk oz 21,2% žensk nad 59 letom starosti.

Če seštejemo vse dejavnike, ki v Sloveniji povečujejo revščino starejših (spol, starost, enočlansko gospodinjstvo in dejstvo, da je veliko družin brezposelnih odvisnih tudi od pokojnin starih staršev), vidimo, da se je veliko starejših ljudi v hudi stiski. Starejše ženske imajo v povprečju nižjo pokojnino kot moški, z naraščanjem starosti jih vedno več živi samih in zato sodijo med najbolj ogrožene člane naše družbe. Pokojninska vrzel med spoloma je v Sloveniji zelo visoka in predstavlja kar 24 % (Leskošek, 2018).

⁷ 52.000 je bilo delovno aktivnih (ali 6 % od vseh delovno aktivnih), od tega 31.000 zaposlenih in 21.000 samozaposlenih; 46.000 je bilo brezposelnih (ali 45,7 % od vseh brezposelnih), 45.000 je bilo mladoletnih otrok (ali 11,7 % od vseh otrok), 36.000 pa je bilo drugih oseb (ali 20,4 % od vseh nezmožnih za delo, gospodinj, študentov, drugih neaktivnih in nerazvrščenih oseb) (SURs, 2019). Podatki so dostopni na: <https://www.stat.si/statweb/News/Index/8175> (povzeto 4.1. 2020).

⁸ Povzetek dostopen na: <https://www.dnevnik.si/1042858286/slovenija/z-zivljenjem-zadovoljnih-vec-ljudi-boljsi-materialni-polozaj-gospodinjstev>

Dodatno k zaostrovanju situacije prispevajo tudi izjave javnih osebnosti kot je primer izjave Saša Polanca, univerzitetnega učitelja (Pop TV 2012, 23. marec): *'Upokojenci niso upravičeni do dodatka za rekreacijo, itak so se prezgodaj upokojevali, to je parazitsko'*. Takšne izjave so posplošene in vzbujajo vtis, da pokojnine zajedajo trenutne plače⁹.

2.4.2 Domovi za ostarele

V Sloveniji trenutno delujeta 102 zavoda za starejše, od tega je 59 javnih zavodov in 43 koncesionarskih (Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2019). V javnih domovih za starejše je trenutno 13 466 mest, v zasebnih domovih za starejše s koncesijo pa 5 320 mest, skupno torej 18 786 mest na področju institucionalnega varstva za starejše, v nobenem pa trenutno nimajo prostega mesta (poizvedba 28.1.1 2019). Trenutno v Sloveniji primanjkuje približno 1100 mest, vendar ta številka zajema le tiste prosilce, ki so »nujni«. Vseh prosilcev skupaj je 14 054, torej več kot imamo skupaj vseh mest v trenutnih domovih (Eržen, 2019).

Povprečna pokojnina je za mesec oktober 2019 znaša 745,17 evra, medtem ko je najnižja oskrba v 12 naključno izbranih javnih domovih 568 evrov, najvišja pa 1065 evrov. Ta dva podatka povesta vse: večina upokojencev si doma ne more privoščiti (niti osnovne oskrbe). Če je starostnik hudo bolan, potrebuje drugačno oskrbo, ki je dražja. Dražja je tudi oskrba v zasebnih domovih. Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je v naši državi oktobra 2019 kar 151.553 oseb (39,8 % upokojencev) prejemale pokojnino, nižjo od 600 evrov, kar pomeni, da živijo pod pragom revščine. Zato domovi za ostarele ne morejo in ne smejo biti edina opcija prihodnosti.

Raziskave kažejo, da si ljudje v tretjem življenjskem obdobju bolj kot institucionalnega varstva (domovi za starejše) želijo ostati doma (Pečnik, 2018). Prav slednje in predvsem miselnost kaj bodo zapustili potomcem je ena glavnih ovir za t.i. skupnostne oblike sobivanja (Prosnik, 2018).

2.5 Sobivanje

⁹ Trenutni prejemniki pokojnin so s prispevki zagotavljali sredstva za pokojnine generacij pred njimi (opomba avtoric).

Povezovanje in sodelovanje različnih generacij bi lahko bilo koristno za vse. Primer stanovanjskih skupnosti v tujini (ang. *Co-housing*), kjer si stanovanjsko skupnost delijo zelo različne generacije je dober primer možnega sobivanja, deljenja dobrin, pomoči ter nudenja osnovne zaščite vsem prebivalcem takšne skupnosti¹⁰. Starejši stanovalci s tem lahko živijo t.i. aktivno starost, so medgeneracijsko povezani, predvsem pa so manj osamljeni in izolirani, kot to velja za domove starejših občanov. Poveča se ali na novo nastane socialna mreža kot tudi občutek pripadnosti in pomembnosti za družbo. Če gre za sobivanje ljudi, ki si delijo skupne prostore, orodja, skupaj kuhajo, pospravljajo, vendar še vedno ohranjajo svojo intimo in zasebnost, tudi mlajše generacije dobijo priložnost, da se naučijo sobivanja, deljenja, nudenja in dobivanja pomoči. Sociologi ugotavljajo, da je idealni položaj za razvoj dobrih medgeneracijskih odnosov takrat, kadar različne generacije živijo ločeno, vendar dovolj blizu, da imajo redne socialne stike drug z drugim (Fridl, 2014).

2.6 Zanikanje staranja

Medgeneracijski odnosi bi morali temeljiti na čustvenih odnosih, vendar vse preveč slonijo na stereotipih, ki poudarjajo generacijske različnosti in spodbujajo konfliktne situacije. Staranje bi moral biti naravni proces, ki pa ga sodobna družba vse manj priznava, saj se večna mladost in lepota povečujeta bolj kot kadarkoli v zadnjih 100 letih. Govorimo o pojmu »dostojnega staranja« (Planinšek, 2017)¹¹, ki se ne povezuje z dostopnostjo do osnovnih zdravstvenih, izobraževalnih in občečloveških pogojev življenja, ampak zunanjim videzom. Nezadovoljne ljudi (zunanja podoba človeka) spreminjamo v zadovoljne s pomočjo lepotnih operacij; staranje ni več sprejeto kot normalen naravni proces. Število plastičnih operacij se je od leta 2000 do 2018 povečalo za 48% (National Cosmetic Surgical procedures, 2018)¹², manjših korekturnih popravkov (uporaba *Botulinum* toksina) pa za 845%. Samo kot zanimivost, število plastičnih operacij, ki so bile nujne zaradi posledic poškodb (opekline, poškodbe ali bolezni) se je v istem obdobju zmanjšalo za 38% (National Cosmetic Surgical procedures, 2018).

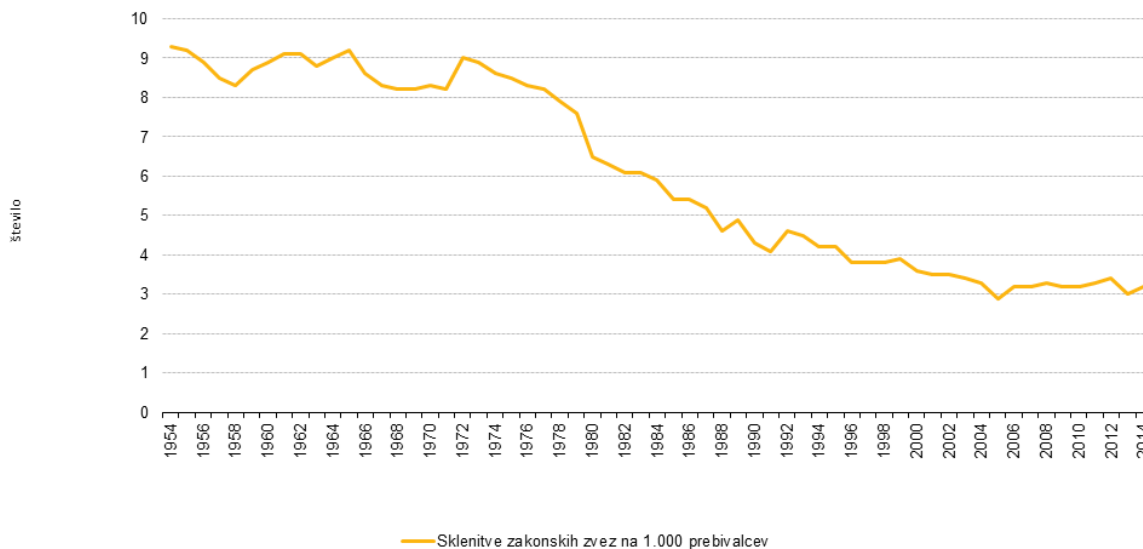
¹⁰ Tudi v Sloveniji so prvi zametki takih stanovanjskih skupnosti. Arhitekta g. Ira Zorko in Andrej Stražišar takšno bivanjsko skupnost gradita v Črni vasi (Ljubljana - Ljubljansko barje).

¹¹ Vir: <https://siol.net/posel-danes/lestvice-bizi/plasticne-operacije-v-sloveniji-se-vedno-je-najvec-operacij-dojk-441104> (povzeto, 201. 2020)

¹² Vir: <https://www.plasticsurgery.org/documents/News/Statistics/2018/plastic-surgery-statistics-report-2018.pdf> (povzeto, 22.1. 2020).

2.7 Razpad tradicionalne družine

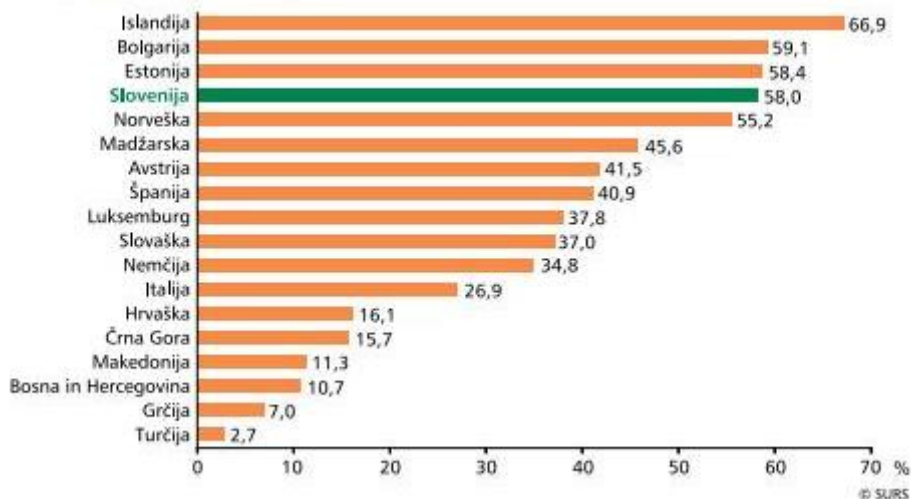
S tokom socialnih sprememb se spreminjajo tudi družine. Večina sociologov opaža (Goričan, 2009), da posamezniki ne sklepajo več zakonskih zvez, ampak se raje odločajo za druge oblike skupnega življenja (graf 3).

Graf 3: Sklenitev zakonskih zvez v Sloveniji v obdobju med 1954 in 2014 (Eurostat, 2019)¹³

Zato je vedno večji delež otrok, ki so rojeni v zunajzakonskih skupnostih (graf 4). Vsako tretje gospodinjstvo je enočlansko in najhitreje rastoč tip družine je zunajzakonska skupnost. V letu 2013 (zadnji dostopni podatek na SURS) je bilo teh otrok 58% (primerljivo z Bolgarijo in Estonijo), kar nas uvršča v vrh evropskih držav.

¹³ Vir: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/1/12/%C5%A0tevilno_porok_in_razvez%2C_2000-2013-_Slovenija.png (povzeto, 2.1. 2020)

Graf 4. Odstotek otrok rojenih v zunajzakonskih skupnosti (SURs, 2013).

Za Slovenijo je značilno, da otroci v njej ostajajo mnogo dlje kot v preteklosti (do 30 leta starosti ali celo dlje). Razlogov za to je veliko, večina pa povezana z (ne)možnostjo pridobivanja stalnega dohodka in osamosvojitvijo. Posledično se je starost partnerjev ob poroki in starost ob prvem otroku povečala (SURs, 2015) na 32 let. Morda je to privedlo tudi do pojava »protektivnega otroštva« (Švab, 2001, povzeto po Stajan, 2013), kjer je celotno delo staršev in starih staršev usmerjeno v otrokov optimalni razvoj in blaginjo, ki je usmerjena v (pre)številne možnosti, pod vprašaj pa se postavlja socialna razvitost otroka.

3 NASILJE NAD STAREJŠIMI

Nasilje je dandanes definirano kot vsakršno kršenje temeljnih človekovih pravic (Hrnčič, 2016). Vzroki zanj tičijo v različnih posameznikovih ali skupinskih potrebah, ki za žrtev ustvarjajo neugodne posledice. Z naraščanjem števila starostnikov, narašča tudi število žrtev nasilja nad starostniki. Dejavniki oziroma vzroki za izpostavljenost nasilju pri starejših se tako skrivajo predvsem v brezposelnosti odraslih otrok, pomanjkanju socialnih stikov, osamljenosti starejših, odvisnosti od pomoči, neurejenih družinskih in ostalih odnosih, medgeneracijskih konfliktih, preobremenjenosti otrok, vnukov, partnerjev oziroma negovalcev, toleranci do nasilja, ter različnih kognitivnih motnjah (demenci) (Hrnčič, 2016).

Nasilje nad starostniki pa že od nekdaj ostaja prikrito, pogosto zaradi sramu, občutka krivde, strahu, ter nemoči le teh. Starostnikom se zdi sramotno, če nasilje nad njimi izvaja lasten otrok

ali vnuk, zato pogosto prevzamejo krivdo nase. Bojijo se tudi posledic, kot so revščina ali celo izguba bivališča ter se zaradi nemoči držijo stavka: *“moram potrpeti, saj mi drugega ne preostane”*, zaradi česar pogosto ne ukrepajo, oziroma nasilja ne prijavijo. Pečnikova (2018) ugotavlja, da samo vsak 24 prijavi nasilje.

3.1 Oblike nasilja nad starejšimi

1. Telesno ali fizično nasilje

Telesno ali fizično nasilje je stopnja, ki se običajno začne s psihičnim nasiljem in pomeni zlorabo z uporabo sile. Poleg brcanja, pretepanja, porivanja, puljenja las, torej zadajanja fizične bolečine, med to vrsto nasilja še posebej pri starostnikih prištevamo neupravičeno dajanje zdravil, fizično omejevanje, nasilno hranjenje ter telesne kazni vseh vrst. Med fizične oblike nasilja prištevamo tudi umor oziroma uboj (Pentek, 2000).

2. Čustveno ali psihično nasilje

Čustveno ali psihično nasilje je vsakršno povzročanje čustvenega trpljenja, bolečine in žalosti, ki na kakršenkoli način škodi starostnikovi samopodobi. Mednje prištevamo razne verbalne napade, žalitve, grožnje, sramotenje, poniževanje, nadlegovanje, kričanje, namerno izoliranje iz družbe, ravnanje kot z otrokom, preprečevanje stikov z družino in prijatelji, izseljevanje, uničevanje osebnih predmetov ter grožnje s fizičnim nasiljem. Boleča pa sta tudi molčanje in ignoriranje. Med najpogostejše povzročitelje sodijo partnerji, otroci, ter negovalci starostnikov (Pentek, 2000).

3. Finančno ali materialno nasilje

Med finančno ali materialno, tudi ekonomsko nasilje prištevamo nelegalno ali nepravilno uporabo prihrankov, posesti ali lastnine starostnika. Tej obliki trpinčenja so posebej izpostavljeni starostniki z demenco ali depresijo. Tipičen primer ekonomskega nasilja je na primer s prisilo ali prevaro doseči, da starejša oseba podpiše določen dokument (oporoško ali pogodbo) (Pentek, 2000).

4. Zanemarjanje

Zanemarjanje je zavračanje ali neizpolnjevanje dolžnosti in obveznosti, ki jih starejša oseba potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin, s strani skrbnika. Zanemarjanje je torej nepripravljenost zagotoviti osnovne življenjske dobrine, kot so hrana, voda, oblačila, higiena, bivalni prostor, zdravila in varnost (Pentek, 2000)

5. Zapuščenost

O zapuščeni govorimo, kadar oseba, ki je naravno odgovorna za starostnika, le tega zapusti. Starejši človek takrat nima zagotovljenih osnovnih materialnih pogojev za osnovno življenje in nikakršne pomoči. Najpogostejši primer zapuščeni je, ko družina zapusti starejšo osebo v domu za ostarele in z njo prekine vse stike, kajti posledično se lahko starostnikovo zdravstveno stanje poslabša (Pentek, 2000).

6. Spolno nasilje

Spolno nasilje uvrščamo pod telesno in je definirano kot vsake vrste neprostoovoljni spolni kontakt z osebo, ki noče privoliti v tako ravnanje. Primeri spolnega nasilja so na primer nezaželeno otipavanje, prisilna golota, neprostoovoljno golo fotografiranje ter prisilni spolni odnos. Spolnost v starosti je poznana kot tabu tema, saj stereotip prikazuje starostnike kot osebe brez spolnega življenja in brez želje po tem (Pentek, 2000).

7. Medicinska zloraba

Medicinska zloraba se nanaša na odnos zdravnikov oziroma zdravstvenega osebja do starejših in je v medijih vedno bolj izpostavljena. O medicinski zlorabi govorimo, kadar zdravnik ali medicinska sestra/brat starejšemu pacientu predpiše neprimerna zdravila ali pa neutemeljeno odstopi od zdravljenja. Pod medicinsko zlorabo prištevamo tudi agresivne in ogrožajoče preiskave na umirajočih ali pa slabo oskrbo tistih svojcev, ki skrbijo za zdravstveno oskrbo starejših (Pentek, 2000).

Nasilje nad starejšimi osebami pušča dolgoročne posledice. Sčasoma postanejo šibkejši, poslabša se njihovo splošno zdravstveno stanje in posledično je potreba po oskrbi še večja. Hude so lahko tudi psihološke posledice, ki lahko v najhujših primerih privedejo tudi do samomorilnosti. Kot posledice čustvenega nasilja se lahko pojavljajo hud strah, trpljenje, jeza, anksioznost, izolacija od družine in prijateljev, žalost, občutek nemoči, posttravmatski stres, nizka samopodoba, izguba samozaupanja ter samopoškodovanje (Turkovič, 2009).

3.2 Podatki raziskav o nasilju med starejšimi

Kuntara (2017) navaja oblike zlorab in nasilja nad starejšimi ljudmi v domačem okolju, kjer ugotavlja, da je bila vsaj ena tretjina anketirancev v domačem okolju vsaj enkrat že izpostavljena nasilju. Prevladujoče med vsemi vrstami nasilja je po njeni raziskavi psihično nasilje (38,2% anketiranih). Prišla je tudi do spoznanja, da velika večina žrtev nasilja tega dejanja ne prijavi pristojnim službam oziroma sploh spregovori o tem. Raziskava, ki jo je osem

let prej opravila Turkovičeva (2009) ugotavlja, da se z nasiljem sooča od 4 do 10 % starostnikov, le malokateri pa dejanje prijavi oblastem. Žrtve nasilja so najpogosteje ženske, stare nad 75 let. Med ženskami je najpogostejša vrsta nasilja psihično nasilje, medtem ko se med moškimi pojavlja predvsem psihično nasilje in zanemarjanje.

Fridlova (2014) je v magistrski nalogi preučevala nasilje nad starejšimi, doživljanje nasilja in strategije soočanja z le tem. Ena od sklepnih trditev njene magistrske naloge je, da se zaradi neugodnih demografskih trendov (staranje prebivalstva) povečuje pritisk na ljudi stare nad 65 let, zaradi česar lahko pričakujemo vedno večji porast nasilja nad njimi.

4 PRAKTIČNI DEL

4.1 Opis raziskave

Podatke za raziskavo smo pridobile s pomočjo dveh vprašalnikov. Prvi je bil namenjen najstnikom (»Z« generacija) in drugi starostnikom, nad 65 let (»Babyboom« generacija in starejši). Vprašalnika delno zaprtega tipa (Priloga 1) vsebujeta vprašanja, ki osvetljujejo odnos med najstniki in starejšim prebivalstvom (ter obratno), raziskujejo pojav nasilja nad starejšimi, poznavanje realnih podatkih o ekonomskem stanju starostnikov ter vprašanje o osebni, subjektivni definiciji sreče.

Anketo smo izvedle v dveh delih. Prvi vprašalnik so pri razredni uri ročno izpolnili dijaki drugega letnika (starost 16 let) naše šole. Skupno število izpolnjenih vprašalnikov: 78 dijakov, 23 moških in 55 žensk. Čas anketiranja: november 2019.

Drug vprašalnik smo razdelile med osebe, starejše nad 65 let na območju Maribora. Ker smo hitro ugotovile, da starejši pri izpolnjevanju vprašalnika potrebujejo pomoč, smo vsak vprašalnik reševali »skupaj«, kar pomeni, da smo jim prebrali vprašanje, po potrebi razložili vsebino in potem zapisali njihov odgovor. Na ta način smo anketirali 43 starejših nad 65 let, med katerimi je bilo 13 moških in 30 žensk. Čas anketiranja: november in december 2019.

Zaradi manjšega števila anket in spolne nehomogenosti, raziskava predstavlja študijo primera in njenih rezultatov ni mogoče posploševati na celotno generacijo.

4.2 Splošni podatki o anketirancih

Dijaki – 16-letniki: 9 jih živi na podeželju, preostalih 14 je bilo meščanov.

Dijakinje – 16-letnice: 28 jih živijo na podeželju, 27 jih živi v mestu.

Starostniki (nad 65 let) - moški. 8 starejših moških živi na vasi in 5 jih živi v mestu.

Starostniki (nad 65 let) - ženske. 21 jih živi na podeželju in 9 v mestu.

5 REZULTATI

5.1 Mesto bivanja anketirancev in stik z drugo generacijo

Najprej smo želeli izvedeti v kakšni družinski skupnosti živijo naši anketiranci. Zato smo dijake vprašali, koliko je stara najstarejša oseba v njihovem gospodinjstvu (*možni odgovori: (A) Manj kot 40 let, (B) 41-50 let, (C) 51-64 let, (D) Več kot 65 let*) in starostnike, koliko je stara najmlajša v njihovem gospodinjstvu (*možni odgovori (A) Živim sam/-a, (B) Manj kot 10 let, (C) 11-30 let, (D) 31-64 let, (E) Več kot 65 let*). Odgovori so predstavljeni v preglednici 1.

Preglednica 1. Družinska skupnost anketirancev in mesto bivanja

	Dijaki				Starejši			
	Moški		Ženske		Moški		Ženske	
	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje
A	/	22.2%	/	3.6%	20%	25%	11.1%	23.8%
B	35.7%	22.2%	51.9%	39.3%	20%	/	/	4.8%
C	50%	33.3%	33.3%	32.1%	/	37.5%	/	33.3%
D	14.3%	22.2%	14.8%	25%	20%	/	22.2%	23.8%
E	/	/	/	/	40.0%	37,5	66,7	14.3%

Za kar polovico anketiranih dijakov, ki živijo v mestu, je najstarejša oseba, ki živi v njihovem gospodinjstvu nekdo, ki je star med 51 in 64 let, za nikogar iz te skupine pa oseba, ki je stara manj kot 40 let ne predstavlja najstarejše osebe v tem gospodinjstvu. Kar se tiče podatkov dijakov s podeželja jih 22.2% živi z nekom, ki je star manj kot 40 let in je hkrati najstarejša oseba v gospodinjstvu. Enako je z dijaki za katere je najstarejši član njihovega gospodinjstva oseba, ki je stara med 51 in 64 let ali pa je starejša od 65 let.

40% starejših moških meščanov živi z nekom, ki je starejši od 65 let, med temi anketiranci pa ne obstaja nihče, ki bi za najmlajšo osebo v gospodinjstvu imel nekoga, ki je star med 11 in 30 let. Za najmlajšo osebo v gospodinjstvu starejših žensk z mesta nima nihče med enajst in štiriinšestdeset letnikov. 33.3% starejših žensk, ki živijo na podeželju ima v lastnem gospodinjstvu za najmlajšo osebo nekoga, ki šteje 11-30 let.

Po zadnjih dostopnih podatkih SURS-a¹⁴, je v Slovenji 2013 bilo 29,5% družin, ki so predstavljale medgeneracijske skupnosti, kar pomeni, da so stari starši bili v istem gospodinjstvu, kot njihovi vnuki. Iz podatkov te ankete lahko sklepamo, da je takšnih družin v mestih trenutno ≈ 14% in v vaškem okolju med 22- 25%.

5.2 Medgeneracijska ocena

Drugo vprašanje je zajemalo trditve (tudi stereotipe o mladih in starih). Zanimalo nas je v kolikšni meri se anketiranci z njimi strinjajo (*1- sploh se ne strinjam; 2- se delno strinjam; 3- ne morem se odločiti; 4- v veliki meri se strinjam; 5- se popolnoma strinjam*).

Legenda: : podeželje ženske; : mesto ženske; : mesto moški; : podeželje moški

Preglednica 2. Ocena najstnikov o starejši generaciji

TRDITEV	Ocena				
	1	2	3	4	5
Smilijo se mi.	11.1%	22.2%	22.2%	44.4%	/
	42.9%	28.6%	7.1%	21.4%	/
	25.9%	14.8%	33.3%	25.9%	/
	7.1%	28.6%	35.7%	28.6%	/
Imajo svoje navade, ki jih težko razumem.	/	22.2%	22.2%	44.4%	11.1%
	21.4%	35.7%	21.4%	14.3%	7.1%
	29.6%	37.0%	7.4%	14.8%	11.1%
	14.3%	39.3%	7.1%	35.7%	3.6%
So sitni in razdražljivi.	11.1%	44.4%	11.1%	33.3%	/
	7.1%	71.4%	14.3%	7.1%	/
	25.9%	48.1%	7.4%	18.5%	/
	10.7%	50%	21.4%	14.3%	3.6%
Cenim njihovo znanje.	/	11.1%	/	33.3%	55.5%
	/	7.1%	7.1%	57.1%	28.6%
	3.7%	/	11.1%	37.0%	48.1%
	/	3.6%	/	60.7%	35.7%

¹⁴ Vir: <http://www.mikrobiz.net/997/6834/97/29/78h/> (povzeto 20.1. 2020)

Strinjam se z rekom, da starost prinese modrost.	/	/	11.1%	77.7%	11.1%
	/	21.4%	21.4%	35.7%	21.4%
	3.7%	18.5%	14.8%	37.0%	25.9%
	/	17.9%	32.1%	32.1%	17.9%
Z njimi se je mogoče zelo zabavno pogovarjati.	11.1%	/	22.2%	/	66.6%
	/	7.1%	7.1%	50%	35.7%
	3.7%	7.4%	11.1%	40.7%	37.0%
	3.6%	/	14.3%	35.7%	46.4%
Njihovi pogovori o dobrih starih časih me vedno utrujajo.	11.1%	44.4%	33.3%	11.1%	/
	50%	28.6%	7.1%	7.1%	7.1%
	48.1%	25.9%	18.5%	7.4%	/
	50%	17.9%	14.3%	17.9%	/
Vsi so si med seboj zelo podobni	22.2%	44.4%	/	22.2%	11.1%
	21.4%	64.3%	7.1%	7.1%	/
	40.7%	25.9%	22.2%	11.1%	/
	28.6%	39.3%	25.0%	7.1%	/
S starejšimi nimam nobenega vsakodnevnega stika.	55.5%	22.2%	/	33.3%	/
	28.6%	28.6%	14.3%	21.4%	7.1%
	48.1%	25.9%	7.4%	14.8%ž	3.7%
	46.4%	25.0%	3.6%	21.4%	3.6%
Starejši ljudje me ne zanimajo.	44.4%	33.3%	11.1%	11.1%	/
	28.6%	35.7%	28.6%	7.1%	/
	48.1%	25.9%	11.1%	11.1%	3.7%
	42.9%	28.6%	28.6%	/	/
Večina njih se oblači zelo staromodno.	11.1%	11.1%	55.5%	11.1%	11.1%
	14.3%	28.6%	14.3%	35.7%	7.1%
	7.4%	14.8%	29.6%	44.4%	3.7%
	10.7%	21.4%	35.7%	21.4%	10.7%
Večina nima pojma o sodobnih tehnologijah.	/	22.2%	22.2%	44.4%	11.1%
	14.3%	14.3%	7.1%	57.1%	7.1%
	3.7%	11.1%	48.1%	33.3%	3.7%

	3.6%	35.7%	21.4%	35.7%	3.6%
Starejši se pogosto pritožujejo nad obnašanjem mladih.	11.1%	/	33.3%	55.5%	/
	/	7.1%	35.7%	42.9%	14.3%
	3.7%	14.8%	29.6%	40.7%	11.1%
	3.6%	17.9%	/	64.3%	14.3%
Starejše praviloma nič več ne zanima; samo živijo.	66.6%	11.1%	/	11.1%	11.1%
	42.9%	14.3%	28.6%	14.3%	/
	59.3%	25.9%	7.4%	7.4%	/
	50%	32.1%	3.6%	14.3%	/
Nimajo veliko hobijev.	33.3%	33.3%	22.2%	11.1%	/
	42.9%	35.7%	/	14.3%	7.1%
	55.6%	22.2%	18.5%	3.7%	/
	50.0%	25.0%	17.9%	7.1%	/
Imajo velik smisel za humor.	/	/	44.4%	33.3%	22.2%
	/	21.4%	28.6%	28.6%	21.4%
	3.7%	11.1%	51.9%	33.3%	/
	/	3.6%	28.6%	53.6%	14.3%
So veliko bolni.	/	33.3%	22.2%	44.4%	/
	7.1%	21.4%	14.3%	57.1%	/
	7.4%	33.3%	29.6%	29.6%	/
	10.7%	3.6%	46.4%	32.1%	7.1%

Legenda: : podeželje ženske; : mesto ženske; : mesto moški; : podeželje moški

Najstnikom (fantom), **ki živijo na vasi** se starejši občani smilijo, imajo svoje navade, ki jih težko razumejo, pogosto jih doživljajo kot sitne in razdražljive, vendar zelo cenijo njihovo znanje in se strinjajo z reko, da starost prinese modrost. Zato menijo, da se je z njimi mogoče zelo zabavno pogovarjati in jih pogovori o dobrih starih časih z njimi ne motijo/ utrujajo. Fantje jih ne vidijo kot enotno skupino (starostniki si med seboj niso zelo podobni in ni nujno, da se oblačijo staromodno); večina jih ima vsakodnevni stik z njimi. Pričakovano slabšo oceno so dobili starostniki kar se tiče uporabe sodobnih tehnologij in njihovega ocenjevanja mladih. Med fanti prevladuje mnenje, da se starejši pogosto pritožujejo nad obnašanjem mladih. Ocenjujejo,

da imajo starejši veliko hobijev in tudi velik smisel za humor. Njihovo zdravstveno stanje ne vidijo kot posebno zaskrbljujoče, v smislu trditve, da so starejši veliko bolni.

Za **razliko** od najstnikov iz vasi, se tistim, ki živijo v mestu starejši občani ne smilijo in njihove navade ne ocenjujejo, kot nekaj, kar je težko razumeti. Prav tako jih ne doživljajo kot sitne in razdražljive, vendar se jim zdijo precej podobna skupina ljudi, ki se oblači staromodno, slabo uporablja sodobno tehnologijo, nima velikega smisla za humor in so veliko bolni.

Dekletom iz mesta se starostniki bolj smilijo kot ne in njihove navade v večini ne ocenjujejo kot nekaj kar je težko razumeti. V drugih odgovorih so precej podobne fantom iz podeželja. Starejše vidijo kot ljudi, ki so še zelo aktivni in imajo veliko hobijev, vendar jih pogovori o dobrih starih časih utrujajo. Med dekleti iz vasi in mestnimi dekleti večjih razlik v odgovorih ni.

Če povzemamo; mladi, vključeni v to anketo, imajo praviloma vsakodnevni osebni stik s starejšim (nad 65 let). Starost praviloma doživljajo kot negativno (se jim smilijo) samo najstniki, ki živijo na vasi. Slednji so tudi v največjem deležu (11.1%) ocenili, da starejše ljudi praviloma nič več ne zanima in, da samo še živijo. Drugi najstniki starostnike vidijo kot aktivne ljudi, ki jih zanimajo tudi mladi, imajo hobije, tudi težave z uporabo sodobne tehnologije, veliko znanja in tudi smisel za humor, vendar so veliko bolni.

In kako so na ista vprašanja odgovarjali starostniki? (1- *sloh se ne strinjam*; 2- *se delno strinjam*; 3- *ne morem se odločiti*; 4- *v veliki meri se strinjam*; 5- *se popolnoma strinjam*). Čeprav so v preglednici 3 zapisani odstotki, zaradi manjšega števila anketiranih ljudi te rezultate ne bomo interpretirali v deležih, ampak samo prevladujoče trende v vseh štirih skupinah.

Legenda: : podeželje ženske; : mesto ženske; : mesto moški; : podeželje moški

Preglednica 3. Ocena starejših (nad 65 let) o mlajši generaciji

TRDITEV	Ocena				
	1	2	3	4	5
Smilijo se mi	50.0% 40% 22.2% 23.8%	25.0% 20% 22.2% 9.5%	/ / / 19.0%	25.0% 20% 11.1% 19.0%	/ 20% 44.4% 23.8%
Imajo svoje navade, ki jih težko razumem	25.0% 40% 22.2% 23.8%	37.5% 20% 22.2% 9.5%	/ 20% 11.1% 19.0%	25.0% 20% 33.3% 42.9%	12.5% 20% 11.1% 4.8%
So sitni in razdražljivi	50.0% 80% 44.4% 38.1%	12.5% / 44.4% 19.0%	12.5% / 11.1% 14.3%	25.0% 20% 11.1% 19.0%	/ / / 9.5%
Cenim njihovo znanje	12.5% 40% / 4.8%	12.5% / / /	12.5% / / 14.3%	50.0% / 11.1% 14.3%	12.5% 60% 88.9% 66.6%
Strinjam se z reko, da je mladost norost	12.5% / / 4.8%	12.5% 60% 66.7% 47.6%	37.5% 20% 11.1% 4.8%	25.0% / 22.2% 19.0%	12.5% 20% / 23.8%
Z njimi se je mogoče zelo zabavno pogovarjati	12.5% / 11.1%	25.0% 20% 44.4%	12.5% 20% 22.2%	25.0% 20% /	25.0% 40% 22.2%

	14.3%	42.9%	4.8%	19.0%	19.0%
Naši pogovori o dobrih starih časih jih ne zanimajo	12.5%	25.0%	37.5%	25.0%	/
	40%	/	40%	20%	/
	22.2%	55.6%	22.2%	/	/
	9.5%	33.3%	33.3%	19.0%	4.8%
Vsi so si med seboj zelo podobni	62.5%	12.5%	12.5%	12.5%	/
	60%	20%	/	/	20%
	44.4%	44.4%	/	11.1%	11.1%
	52.4%	28.6%	14.3%	9.5%	/
Z mlajšimi nimam nobenega vsakodnevnega stika	75%	/	12.5%	12.5%	/
	40%	40%	20%	/	/
	77.8%	22.2%	/	/	/
	62.0%	23.8%	4.8%	4.8%	4.8%
Mladi ljudje me ne zanimajo	37.5%	25.0%	25.0%	/	12.5%
	60%	20%	/	/	20%
	22.2%	/	22.2%	44.4%	22.2%
	42.9%	9.5%	19.0%	14.3%	14.3%
Večina njih se oblači zelo moderno	37.5%	/	/	12.5%	50.0%
	20%	40%	/	/	40%
	/	33.3%	/	11.1%	55.0%
	4.8%	14.3%	9.5%	19.0%	52.4%
Večina preveč uporablja telefone in računalnike	12.5%	/	12.5%	37.5%	37.5%
	/	20%	20%	20%	40%
	22.2%	44.4%	11.1%	44.4%	/
	/	19.0%	28.6%	14.3%	38.1%

Mlajši se pogosto pritožujejo nad obnašanjem starejših	25.0% 20% 44.4% 33.5%	37.5% 20% 44.4% 19.0%	/	37.5% 40% 11.1% 19.0%	/	20%	19.0%
Mlade praviloma nič ne zanima, samo živijo	50.0% 20% /	12.5% 20% /	12.5%	25.0% 60% 44.4%	/	44.4%	11.1%
Imajo veliko hobijev	25.0% /	12.5% /	25.0%	37.5% 80%	/	22.2%	11.1%
Imajo velik smisel za humor	37.5% 20% 22.2%	/	25.0%	25.0% 60%	12.5%	22.2%	11.1%
So veliko bolni	25.0% 20% 22.2%	12.5% 80% 22.2%	12.5%	50.0% /	/	44.4%	11.1%
	33.3%	19.0%	14.3%	23.8%	9.5%		

Starejši se niso enoznačno opredelili do trditve ali se jim najstniki smilijo ali ne. Tudi njihove navade v večini razumejo in jih ne ocenjujejo kot sitne razdražljive osebe. Večina ceni njihov znanje in se **ne strinja** z reko, da je mladost norost. Manj prizanesljivi so v pogovorih, ki jih imajo z najstniki, saj jih v večini **ne ocenjujejo kot zabavne** in se ne morejo odločiti ali najstnike pogovori o dobrih starih časih sploh zanimajo. Mladi jih zanimajo, vidijo jih kot raznoliko skupino, njihova oblačila v večini ocenjujejo kot zelo moderna, večina ima

vsakodnevni stik z njimi, pri uporabi uporabo sodobne tehnologije pa se ne morejo odločiti ali jo mladi res uporabljajo preveč. Precej deljena mnenja imajo starostniki pri pritoževanju mladih nad starostniki in aktivnem življenju mladih.

Starostnice, ki živijo v mestih so prepričane, da mlade ne zanima kaj dosti stvari in živijo le zase, vendar pri drugih starostnikih tega mnenja nismo zaznali. So si pa bolj enotni v oceni, da mladi nimajo veliko smisla za humor in so kar precej bolni. In še nekaj razlik med starostniki v različnih krajih bivanja. 9.5% anketiranih starejših žensk s podeželja meni, da so mlajši ljudje sitni in razdražljivi. 12.5% anketiranih starejših moških s podeželja se delno strinja s trditvijo, da cenijo znanje, ki ga imajo mladi.

5.3 Nasilje nad starejšimi

V tretjem sklopu vprašanj smo anketirance spraševali o pojavu nasilja nad starejšimi (*Ali opazate, da so starejši ljudje v vaši okolici žrtve nasilja?*)

Legenda: : podeželje ženske; : mesto ženske; : mesto moški; : podeželje moški

Preglednica 4. Nasilje nad starejšimi

Vrsta nasilja	DA		NE		NE VEM	
	Dijaki	Starejši	Dijaki	Starejši	Dijaki	Starejši
Psihičnega nasilja (zmerjanje, poniževanje, žaljenje, vpitje, čustveno izsiljevanje,...)	/	62.5%	100%	25.0%	/	12.5%
	14.3%	/	64.3%	100%	21.4%	/
	14.8%	/	81.5%	66.7%	3.7%	33.3%
	14.3%	33.3%	71.4%	52.4%	14.3%	14.3%
Fizičnega nasilja (klofute, lasanje, pretepanje, porivanje, ...)	/	50.0%	100%	25.0%	/	25.5%
	7.1%	/	85.7%	100%	7.1%	/
	3.7%	/	96.3%	77.8%	/	22.2%
	7.1%	23.8%	85.8%	52.4%	7.1%	9.5%
Finančnega nasilja (kraja denarja, zloraba bančne kartice, ponarejanje njihovih podpisov za pridobitniško dejavnost, prisila k sestavi oporoke,...)	22.2%	37.5%	66.7%	25.0%	11.1%	37.5%
	21.4%	20.0%	64.3%	80%	14.3%	/
	29.6%	/	55.6%	55.6%	14.8%	44.4%
	28.6%	23.8%	53.5%	57.1%	17.9%	14.3%

Zanemarjanja (nimajo ustrezne nege, ne dobijo ustreznih zdravil,..)	11.1%	37.5%	55.6%	37.5%	33.3%	25%
	35.7%	20.0%	50.0%	80%	14.3%	/
	37.0%	11.1%	48.1%	66.7%	14.8%	22.2%
	28.6%	38.1%	46.4%	52.4%	25.0%	9.5%
Spolnega nasilja(nadlegovanje, otipavanje, siljenje k spolnim odnosom,...)	11.1%	/	88.9%	62.5%	/	37.5%
	7.1%	/	78.6%	100%	14.3%	/
	/	/	92.6%	66.7%	7.4%	33.3%
	/	/	92.9%	71.4%	7.1%	33.3%
Medicinskega nasilja (nespoštljiv odnos medicinskega osebja, predolgo čakanje na zdravstveno oskrbo, predpisovanje ne nujnih zdravil,..)	33.3%	37.5%	44.4%	12.5%	22.2%	50.0%
	57.1%	20.0%	28.6%	80%	14.3%	/
	48.1%	11.1%	25.9%	55.6%	25.9%	33.3%
	57.1%	47.6%	17.9%	42.9%	25.0%	9.5%

Dijaki v 14% ocenjujejo, da so starejši žrtve psihičnega nasilja. Pri starejši je ta delež mnogo višji, predvsem pri moških (65%) in ženskah na podeželju (33,3%). Polovica vseh anketiranih starejših moških pravi, da so tudi žrtve fizičnega nasilja; temu mnenju se pridružuje 24% žensk s podeželja. Dijaki se pri teh odgovorih v večini nagibajo k temu, da nasilja (psihičnega in fizičnega) nad starejšimi ni.

Drugače je pri finančnem nasilju, kjer obe starostni skupini, ne glede na mesto bivanja ocenjujeta, da je tega nasilja med 21% - 29%. Pri zanemarjanju (ni ustrezne nege) tako starejše žensk iz podeželja, kot najstnice iz podeželja menijo, da je nasilje prisotno (29% do 38%).

Spolnega nasilja nad starejšimi v tej raziskavi nismo zaznali (razen 11% podeželje-moški), izstopa pa medicinsko nasilje. Kar 57% dijakinj in 48% starejših žensk meni, da so starejši deležni nespoštljivega odnosa medicinskega osebja, da predolgo čakajo na zdravstveno oskrbo, predpisovanje ne nujnih zdravil, itd. Podobno ocenjujejo tudi dijaki in starejši moški. Očitno je to najpogostejša oblika nasilja nad starejšimi.

Sledilo je osebno vprašanje: *Ali ste bili že kdaj sami žrtev nasilja?*

Legenda: : podeželje ženske; : mesto ženske; : mesto moški; : podeželje moški

Preglednica 5. Anketiranci kot žrtve nasilja

Vrsta nasilja	DA	NE	NE VEM
Psihičnega nasilja	75.0% / / 42.9%	25.0% 100% 66.7% 52.4%	/ / 33.3% 4.7%
Fizičnega nasilja	62.5% / / 28.6%	25.0% 100% 77.8% 61.9%	12.5% / 22.2% 9.5%
Finančnega nasilja	50.0% / / 23.8%	25.0% 80% 55.6% 71.4%	25.0% 20% 44.4% 4.8%
Zanemarjanja.)	37.5% / 11.1% 42.9%	37.5% 100% 66.7% 52.4%	25.0% / 22.2% 4.7%
Spolnega nasilja	12.5% / / /	62.5% 100% 66.7% 71.4%	25.0% / 66.7% 28.6%
Medicinskega nasilja	25.0% 20%	25.0% 80%	50.0% /

	11.1%	55.6%	33.3%
	38.1%	52.4%	9.5%

Kot vidimo iz Preglednice 5, so žrtve psihičnega in fizičnega nasilja predvsem moški na podeželju in ženske na podeželju. Iz preglednice 5 je razvidno, da se najpogosteje nasilje izvaja nad starejšimi moški na vasi, sledijo starostnice, ki živijo na vasi. Delež tistih, ki so se to pri sebi prepoznali je zelo visok in presega podatke iz raziskav, ki so bile opravljene v prejšnjih letih. Kot storilci dejanj nasilja so največkrat navedene osebe, ki skrbijo za starejše, sledijo »neznanci« in na 3. mestu zakonci (preglednica 6). Nihče izmed, starejših za taka dejanja ne krivi sosede.

Preglednica 6. Osebe, ki izvajajo nasilje nad starejšimi

	Dijaki				Starejši			
	Moški		Ženske		Moški		Ženske	
	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje
zakonec	14.3%	/	7.4%	10.7%	20%	25.0%	11.1%	28.6%
svojci	/	11.1%	3.7%	7.1%	20%	12.5%	22.2%	28.6%
otroci in vnuki	7.1%	11.1%	11.1%	10.7%	/	37.5%	11.1%	9.5%
sosedje	7.1%	11.1%	3.7%	/	/	/	/	/
znanci	/	/	3.7%	/	/	/	/	4.8%
osebe, ki skrbjo za starejše	42.9%	22.2%	18.5%	25.0%	20%	/	/	9.5%
neznanci	28.6%	44.4%	51.9%	46.4%	40%	25.0%	55.6%	19.0%

V zadnjem delu ankete smo zastavili vprašanja, ki so se nanašala na poznavanje trenutne problematike starejših v Sloveniji. Na vprašanje Kolikšen delež slovenskega prebivalstva je trenutno starejši nad 65 let? ((A) Manj kot 10%, (B) 10-20% (C) 21-30% in (D) Več kot 30%) so bili odgovori naslednji:

Preglednica 7. Delež starostnikov v Sloveniji nad 65 let

	Dijaki				Starejši			
	Moški		Ženske		Moški		Ženske	
	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje
A	/	/	/	3.6%	/	/	/	14.3%
B	21.4%	33.3%	3.7%	17.9%	/	/	22.2%	/
C	57.1%	33.3%	44.4%	50.0%	/	62.5%	/	33.3%
D	21.4%	33.3%	51.9%	32.1%	100%	37.5%	77.8%	52.4%

Ugotavljamo, da starostniki, ki živijo v mestu, menijo, da je starostnikov (nad 65 let) precej več kot je to v dejansko (20%, SURS, 2020). Najboljše poznajo situacijo dijakinje, ki so v večini odgovorile pravilno.

Na vprašanje: Kolikšna je povprečna slovenska pokojnina? ((A) *Manj kot 400 EUR*, (B) *401-600 EUR*, (C) *601-800 EUR* in (D) *Več kot 800 EUR*) so odgovori predstavljeni v preglednici 8.

Preglednica 8. Poprečna slovenska pokojnina

	Dijaki				Starejši			
	Moški		Ženske		Moški		Ženske	
	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje
A	/	33.3%	18.5%	17.9%	/	12.5%	22.2%	33.3%
B	78.6%	44.4%	63.0%	75.0%	40.0%	12.5%	44.4%	28.6%
C	21.4%	22.2%	18.6%	7.1%	60%	75.0%	44.4%	33.3%
D	/	/	/	/	/	/	/	4.8%

Poprečna slovenska pokojnina v 2019 je bila 640 EUR, torej je pravilen odgovor C. Zanimivo je, da so vsi starejši na to vprašanje odgovorili pravilno, vsi najstniki pa napačno.

Odgovori na vprašanje: Koliko stane oskrbovalni dan za »zdravega« upokojenca v domu starejših (dvo-posteljna soba)? (*Manj kot 20 EUR*; (B) *21-25 EUR*, (C) *26-30 EUR*, (D) *31-40 € Več kot 40 EUR*) so predstavljeni v preglednici 9.

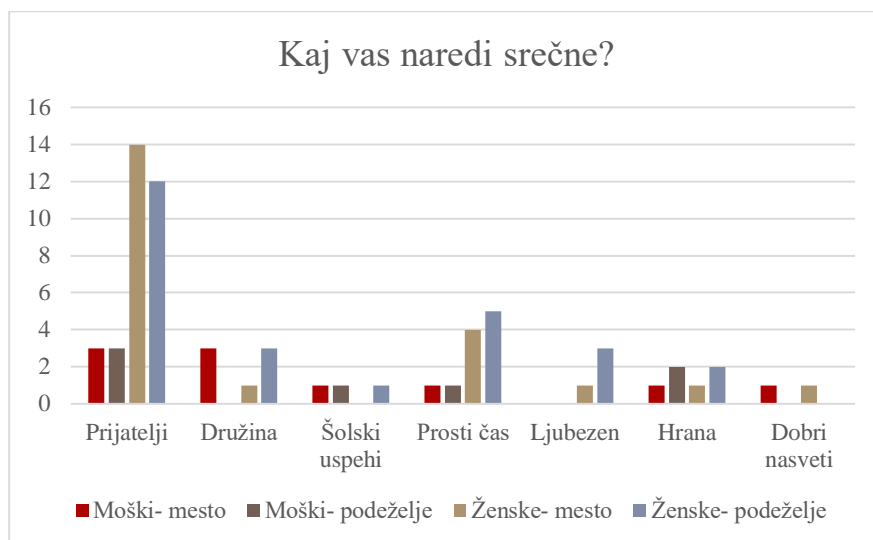
Preglednica 9. Oskrbovalni dan v domu a ostarele

	Dijaki				Starejši			
	Moški		Ženske		Moški		Ženske	
	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje	Mesto	Podeželje
A	/	/	11.1%	/	/	/	22.2%	9.5%
B	35.7%	11.1%	11.1%	25.0%	20.0%	12.5%	44.4%	23.8%
C	35.7%	55.6%	29.6%	25.0%	20.0%	12.5%	33.3%	14.3%
D	/	33.3%	33.3%	35.7%	60.0%	50.0%	/	38.1%
E	28.6%	/	14.8%	14.3%	/	25.0%	/	14.3%

Tudi pri tem vprašanju je bil pravi odgovor C. To so pravilno ocenili le dijaki, vsi ostali imajo občutek, da so cene višje ali bistveno nižje.

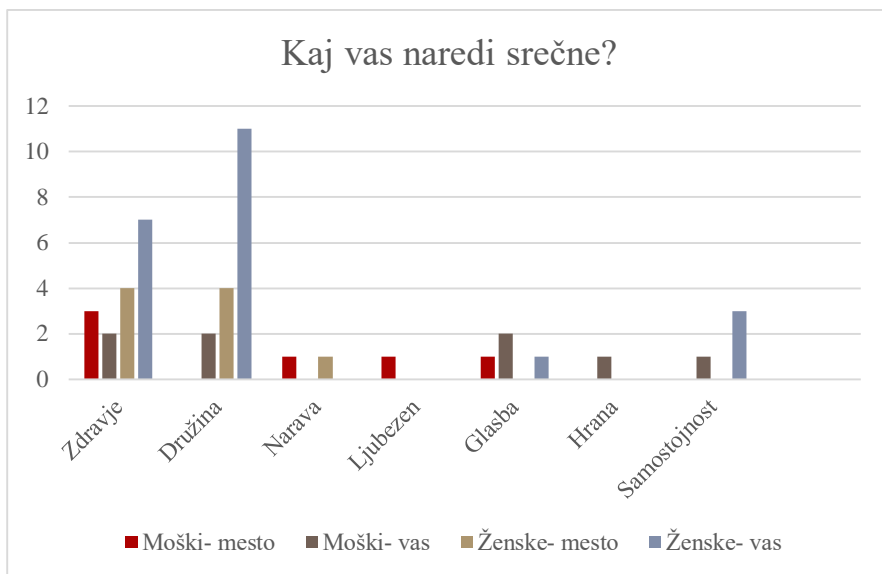
In na koncu še vprašanje, kaj mlade in stare dela srečne. Odgovori so zbrani v grafu 5 in 6.

Dijaki največ teže pripisujejo prijateljem in preživljanju prostega časa.

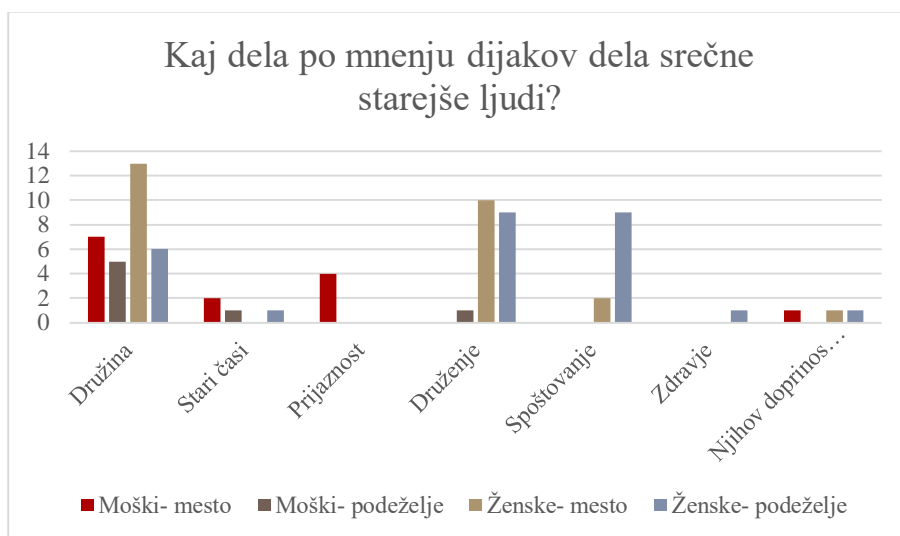
Graf 5. Kaj dela srečne dijake?

Večina starejših na prvo mesto postavlja družino, sledi zdravje in samostojno življenje (graf 6).

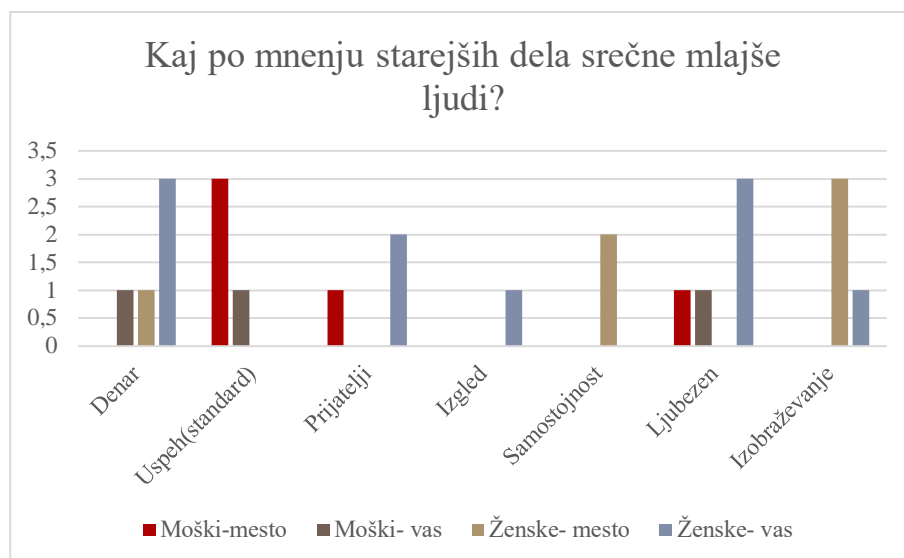
Graf 6. Kaj dela srečne starostnike?

Ko smo vprašanje obrnili in najstnike vprašali, kaj po njihovem mnenju dela srečne starejše ljudi, so pravilno – na prvo mesto postavili družino, temu sledita možnost druženja in spoštovanje.

Graf 7. Kaj po mnenju dijakov osrečuje starejše ljudi?

Starejši so bili do mlajših in njihovega pojmovanja sreče »manj prizanesljivi«. Zapisali so, da mlade osrečujejo denar, in uspeh, ki je povezan z življenjskim standardom, sledijo izobraževanje in ljubezen.

Graf 8. Kaj po mnenju starejših osrečuje starejše mlade ljudi?

6 RAZPRAVA

Stereotipi o starosti in starih ljudeh so v glavnem vezani na naslednjih pet lastnosti (Mali, 2013): vsi starejši ljudje so si med seboj podobni, stari ljudje so konservativni in neproduktivni. Študija primera, ki smo jo predstavili z anketo pokaže, da t.i. stereotipnega ocenjevanja različnih generacij ni toliko kot smo pričakovali, trendi pa so prikazani po točkah.

6.1 Medgeneracijski odnosi

V Slovenji je leta 2013 bilo 29,5% družin, ki so predstavljale medgeneracijske skupnosti (stari starši bili v istem gospodinjstvu, kot njihovi vnuki). Rezultati ankete nakazujejo, da se delež takšnih skupnosti v mestih niža (14%) hitreje kot v vaškem okolju (med 22- 25%).

Mestni dijaki starostnike vidijo doživljajo bolj stereotipno kot vaški najstniki (*precej podobna skupina ljudi, ki se oblači staromodno, slabo uporablja sodobno tehnologijo, nima velikega smisla za humor in so veliko bolni*), vse ostale skupine jih doživljajo kot zanimive sogovornike, ki res ne obvladajo sodobne tehnologije, vendar kot aktivne in z velikim smislom za humor. Vaški najstniki so edini, ki menijo, da starejše ljudi praviloma nič več ne zanima in, da samo še živijo. Za 65% mladostnikov velja, da imajo vsakodnevni stik s starejšim (nad 65 let).

Starejši mlade ne ocenjujejo kot sitne razdražljive osebe, cenijo njihove znanje, vendar jim najstniki niso zabavni in zase ne vedo ali so pogovori, ki jih imajo z njimi, zanje res zanimivi. Tudi pri uporabi sodobne tehnologije starostniki ne ocenjujejo, da jo mladi uporabljajo preveč.

Nekoliko bolj kritične so starostnice v mestih, ki menijo, da mlade zanima predvsem samo njihovo življenje. Poenoteni pa so v oceni, da so mladi veliko bolni in nimajo smisla za humor.

Če povzamemo, vidimo, da »Z« generacija starostnike v večini primerov doživlja kot aktivne ljudi in precej bolj zabavne, kot starostniki vidijo njih.

6.2 Nasilje nad starejšimi

Rezultati ankete kažejo, da anketirani dijaki psihičnega nasilja nad starejšimi ne opažajo, saj je delež tistih, ki ocenjujejo, da so starostniki izpostavljeni nasilju precej nižji (14%), kot ga navajajo starostniki (33 % - 65 %). Tako starostniki kot najstniki so si enotni v oceni finančnega nasilja (med 21 % - 38 %). Spolno nasilje navaja le 11% starejših moških z vasi. Izjemno visok pa je odstotek tistih deklet in starejših žensk, ki opažajo t.i. medicinsko nasilje. Kar 57% dijakinj in 48% starejših žensk meni, da so starejši deležni nespoštljivega odnosa (dolgo čakajo na primerno zdravstveno oskrbo). Anketiranci tudi sebe vidijo kot žrtve tega nasilja (43% starejših žensk z vasi in k 37% starejših moških z vasi). Starostnikom v mestu gre boljše. Ti podatki sovpadajo s podatki, ki so jih anketiranci navedli kot storilce dejanj. Na vasi so to večinoma svojci in v mestu neznane osebe.

Ti rezultati nakazujejo, da so najstniki morda res slabši opazovalci, kot starostniki in da trditev starostnikov, da mlade zanima predvsem samo njihovo življenje, vsaj za to starostno skupino drži.

6.3 Poznavanje demografskih trendov

Starostniki ocenjujejo, da je okoli njih precej več starih ljudi (30%), kot to kažejo statistični podatki (20%). Najboljše poznajo situacijo dijakinje, ki so v večini odgovorile pravilno. Ti rezultati nakazujejo, da se starostniki verjetno veliko družijo med seboj in manj z mlajšimi generacijami in podpirajo rezultate z začetke te analize, da se medgeneracijske skupnosti krčijo.

6.4 Poznavanje ekonomske situacije starostnikov

Poprečna slovenska pokojnina v letu 2019 je bila 640 EUR in vsi starejši so na to vprašanje odgovorili pravilno, vsi najstniki pa napačno. Vendar starostniki nimajo pravih predstav o cenah oskrbnega dne v domovih za starostnike. To so mnogo bolj pravilno ocenili dijaki.

6.5 Kaj dela srečne starostnike in kaj generacijo »Z«?

Dijaki zase pravijo, da so to prijatelji, družina in prosti čas. Starostniki zanje menijo, da jih osrečujejo denar, uspešnost, možnost izobraževanja, nihče med njimi pa ni omenil družine, ki najbolj osrečuje njih. Sledita zdravje in samostojnost. Dijaki so pri tej točki dobro ocenili, saj zapisali, da starostnike najbolj osrečujejo družina, druženje in spoštovanje, ki jim ga izkazujejo.

7 ZAKLJUČKI

V Sloveniji se, tako kot drugod po Evropi, soočamo z velikimi demografskimi spremembami, ki prinašajo velike spremembe v odnosih med generacijami. V EU in tudi v Sloveniji več tisoč ljudi živi v ločenih zavodih (dom starostnikov, dom starejših občanov), delež osamljenih, ki ostaja znotraj zidov svojih stanovanj, pa prav tako narašča. Fizična ločenost od skupnosti in družine omejuje zmožnost ter pripravljenost teh ljudi, da bi ostali vključeni v skupnost in širšo družbo. Veliko starejših se boji seliti v dom za starejše, saj ga vidijo kot končno postajo, preden zaključijo s svojim življenjem. Pustiti svoj dom ter se preseliti v dom za starejše, lahko vodi do občutka izgube, osamljenosti in izolacije. Izguba svobode in neodvisnosti povzroči izgub samozavesti, saj se zdi, da svojega življenja nimajo pod nadzorom. Poleg tega so stroški bivanja v domovih visoki in si večina tega ne more privoščiti. Tisti, ki so bili navajeni svojih rutin, se težko prilagodijo novim urnikom v domu za starejše. Morda so vsi ti strahovi skupaj botrovali dejstvu, da starostnike v tej raziskavi zelo dobro poznajo ekonomsko situacijo upokojencev v Sloveniji, vendar so v poprečju prepričani, da so cene domov precej višje, kot kažejo trenutni izračuni. S tem pridobijo še en argument, da takšno odločitev ne sprejmejo.

Čeprav se v domovih trudijo, da bi izgradili skupnost, ne morejo nadomestiti njihove družine, ki jo starostniki postavljajo na prvo mesto, ko govorijo o sreči. Cenijo povezanost, samostojnost. Zato menimo, da je sobivanje alternativa, ki ponuja možnost, da ostanejo povezani z ljudmi in stvarmi, ki jim veliko pomenijo. Na osnovi rezultatov ankete med mladimi

in starejšimi smo prišli do spoznanja, da Slovenija morda ne potrebuje 14.000 novih postelj v domovih za ostarele, ampak bivanjske enote, kjer se bodo mlade generacije, ki se prav tako srečujejo s stanovanjskimi problemi ter in starejše generacije na spontan način družile med seboj in sobivale. Pri tem pa nimamo v mislih »večnadstropnih stavb«, ampak bivanjske skupnosti.

7.1 Soseske za sobivanje

Prve soseske za sobivanje starejših so nastale na Danskem v zgodnjih šestdesetih letih. Sobivanjska skupnost zagotavlja, da vsak starejši, ki tam živi, uživa zasebnost in ima prostor zase (svojo hišo ali stanovanje), hkrati pa koristi nekatere prostore z drugimi, ki tam živijo. Starejši torej živijo na svojem, obkroženi so s prijatelji, z njimi delijo kuhinjo, jedilnico, dnevni prostor, knjižnico, telovadnico, vrt in še kaj. Starejši imajo ob sebi mlajše, pa vendar tudi svojo zasebnost. Tesno povezana skupnost zmanjša tveganje samote in osamljenosti.

Stroški sobivanja so praviloma nižji od stroškov bivanja v domu za starejše, saj si nekatere stroške skupnost deli. To lahko resnično olajša finančno breme, s katerim se soočajo oboji, mladi in stari. V sobivanjski skupnosti se sosedje dnevno srečujejo, kar pomeni, da se osamljenost, zapuščenost, žalost in pomoč, ki jo kdo potrebuje, težko spregleda.

Starejše žene želja po povezanosti. Da so srečni in jim je udobno, morajo vzdrževati občutek namena in neodvisnosti. Sobivanje je zanimiva alternativa tradicionalnim možnostim in ponuja možnost, da ostanejo povezani z ljudmi in stvarmi, ki jim veliko pomenijo.

7.2 Sklep

Skozi nalogo ugotovljamo, da so starejši ljudje ranljiva družbena skupina, saj kakovostno staranje ne pomeni le živeti dlje, ampak živeti kolikor je mogoče samostojno in polno življenje. Delež tradicionalnih medgeneracijskih skupnosti v zadnjih letih pada, kar pomeni, da so starostniki in najmlajše generacije fizično ločeni. Generacija »Z«, ki je v tej raziskavi predstavljala mladostnike, starejše (nad 65 let) praviloma ne zavrača, prej nasprotno. Tudi njihov opis, kaj jih dela srečne je blizu opisa pojma »sreče«, ki so ga zase zapisali starostniki, zato je odgovor na raziskovalno vprašanje: *V kolikšni meri je generacija »Z«, ki jo zaznamujejo odraščanje z mobilnim napravami, individualnost in startup mentaliteta še pripravljena na sodelovanje s t.i. »Babyboom« generacijo, najštevilčnejšo slovensko generacijo, ki je odraščala ob povzdigovanju vidnih statusnih simbolov (hiša, avtomobil)? naslednji: priložnost*

je v sobivanju. Torej ne gradnji domov za ostarele, ampak gradnji bivanjskih skupnosti, kjer bo več možnosti za dostojno staranje, ki pomeni skrb za bližnjega, pomoč in razumevanje, in medgeneracijsko sodelovanje. Kjer materialne dobrine ne bodo razdvajale, ampak povezovale. Kjer bodo različna znanja in veščine postala komplementarna in ne predmet izoliranosti. Kjer botrstvo ne bo potrebno, ker bo skupnost sama poskrbela za ranljive posameznike ali pa se trudila zanje poiskati ustrezno pomoč. Kjer bo telesno staranje sprejeto kot nekaj naravnega in nekaj kar moramo skrivati.

Ob zaključku ugotavljamo, da:

1) **hipoteza ena** (generacija »Z« in »generacija »Babyboomerjev« druga drugo opisujeta s stereotipi in predsodki) **ni potrjena**.

2) **hipoteza dva**, ki pravi, da so starejši ljudje so največkrat žrtve psihičnega nasilja, **delno drži**. Še večkrat so deležni t.i. zdravstvenega nasilja, to je slabe zdravstvene oskrbe.

3) **hipoteza tri**, ki pravi, da generacija »Z« in »generacija »Babyboomerjev« imata so možnost ustvarjalnega sožitja v sobivanjskih skupnostih, kjer je ohranjena samostojnost in zasebnost, vendar tudi sožitje bivanja, **drži**.

Morda nimamo več tradicionalne družine, vendar skupnost, kjer posamezniki sobivajo, lahko ohranimo. Generacija »Z« bi to ob primerni podpori države (neprofitne sobivanjske skupnosti) to zmogla in prepričani smo, da bi se nam generacija »babyboomerjev« pridružila. Uvesti je treba način sodelovanja in komuniciranja v okviru družine, službe in družbe, za kar že obstajajo ustrezna orodja in metodologije¹⁵

Nalogi smo dale dvoumen naslov: Kdo si moja generacija? Smo pripadniki »Z« ali smo nekje vmes? Ugotavljamo, da bomo vedno - medgeneracijski.

8 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Staranje prebivalstva je dejstvo Evrope. Slovenija ni izjema, kar pomeni, da se posledično spreminjajo tudi medgeneracijski odnosi in obveznosti. Današnji starejši (nad 65 let) predstavljajo mnogo bolj aktivno generacijo, kot je to bilo še 20 let nazaj. Zato ostajajo dalj časa delovno aktivni, vendar se kljub temu na pozno starost lahko soočijo z revščino, osamljenostjo ter izoliranostjo. Mlade generacije so bolj osredotočene na lasno dobro, vendar

¹⁵ Razvijajo jih na Inštitutu Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (opomba avtoric).

starostnikov ne izključujejo in razumejo težavnost trenutne situacije. V nalogi kot eno od možnih rešitev navajamo sobivanjske skupnosti, ki so finančno in socialno mnogo bolj sprejemljive, kot domovi za ostarele ali ločene stanovanjske soseske za mlade družine.

9. VIRI

Čivre, L. (2008). *Staranje prebivalstva v Sloveniji* (Delo diplomskega seminarja, Ekonomsko-poslovna fakulteta v Mariboru). Pridobljeno s: <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/civre-lana.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Fridl, S. (2014). *Nasilje nad starejšimi: doživljanje nasilja in strategije soočanja z nasiljem* (Magistrsko delo, Fakulteta za družbene vede). Pridobljeno s: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_fridl-sabina.pdf (citirano 15.1. 2020)

Goričan, Š., Gams, M., Malačič, J (2019). *Bela knjiga slovenske demografije: "evropska demografska zima"*. Dostopno na: <http://library.ijs.si/Stacks/Literature/Bela%20knjiga%20demografije%20DS%202018.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Hrnčič, U. Človekove pravice – globalna ali kulturno-vrednota specifična kategorija. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, 2016

Kogoj, A. (2011). *Duševne motnje in stiske v starosti*. Pridobljeno s: http://www.vzsce.si/si/files/default/pdf/spletna_gradiva/Duuevne_motnje_in_stiske_v_starosti_E1281.pdf (citirano 15.1. 2020)

Intihar, S. (2014), 3. seja Statističnega sosveta za statistiko življenjske ravni in socialne zaščite. Dostopno na: https://www.stat.si/doc/sosvet/Sosvet_27/Sos27_s2020-2014.pdf (citirano 15.1. 2020)

Kopčavar, N. (2015). *Starost in demenca kot dejavnika tveganja za izpostavljenost nasilju v družini*. Pridobljeno s: http://www.prepoznajnasilje.si/docs/default-source/izdelki/kopcavar_starost-in-demenca-12-15.pdf?sfvrsn=2 (citirano 15.1. 2020)

Kožuh Novak, M. (2015). *Aktivno in zdravo staranje za aktivno in zdravo starost*. Opolnomočenje starejših. Dostojanstvo, neodvisnost, participacija, varnost in pošten odnos do starejših. NJIZ, MZRS, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ljubljana

Kuntara, K. (2017). *Oblike zlorab in nasilja nad starimi ljudmi v domačem okolju* (Diplomsko delo, Visoka zdravstvena šola v Celju). Pridobljeno s:

<http://www.vzsce.si/si/files/default/pdf/povzetki%20DD/Katica%20Kuntara%20Krajnc.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Kuljič, V, Napast, V. (2007). Statistična analiza demografskih gibanj v Sloveniji. Diplomsko delo, ERPF, Univerza v Mariboru.

Leskošek, M. Položaj starejših. Včeraj, danes, jutri! Vzajemnost, nov. 2018. P Dostopno na:

<https://www.vzajemnost.si/clanek/177876/polozaj-starejsih-vceraj-danes-jutri/>(citirano 4.1. 2020).

Malačič, J. (2008). Demografska prihodnost Slovenije. Ljubljana, Ekonomska fakulteta (Zapiski predavanj).

Mali, J. (2013). Odnos do starih ljudi v slovenski družbi. Predavanje 5. 3. 2013. Dostopno na: file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/ODNOS%20DO%20STARIH%20LJUDI%20V%20SLOVENSKI%20DRU%20C5%BDBI.pdf (povzeto 4.1. 2020)

Mrakar, T., Vujović, A., Mravljak, V. (2020) Preprečevanje nasilja nad starejšimi. Pridobljeno s:

<http://www.inst-antontrstenjaka.si/slike/1616-1.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Pečnik, A. Položaj starejših. Včeraj, danes, jutri! Vzajemnost, nov. 2018. P Dostopno na:

<https://www.vzajemnost.si/clanek/177876/polozaj-starejsih-vceraj-danes-jutri/>(citirano 4.1. 2020).

Pentek M.: Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V: Nasilje, zloraba in starejši ljudje. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije, 2000

Planinšek, Š. (2017). Demografske spremembe. Pokojninski sistem v Sloveniji in na švedskem: švedski model kot zgled novi reformi pokojninskega sistema. Diplomsko delo. EPF, Univerza V Mariboru.

Plaz, M. (2008). *Nasilje nad starejšimi- izkušnje društva SOS telefon za ženske in otroke- žrtve nasilja.*

Pridobljeno s:

<http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/Nasilje%20nad%20starejsimi%20-%20Priloga.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Prosnik, F.. Položaj starejših. Včeraj, danes, jutri! Vzajemnost, nov. 2018. P Dostopno na: <https://www.vzajemnost.si/clanek/177876/polozaj-starejsih-vceraj-danes-jutri/> (citirano 4.1. 2020).

Ramovš, J., Resnik, N., Bole, M., Gutić, D., Govekar, H., Jordan, A. (2018). *Zbornik prispevkov okrogle mize- Varna starost: misija je mogoče!* Pridobljeno s: <https://varnastarost.eu/wp-content/uploads/2019/01/Zbornik-prispevkov-okrogle-mize.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Turković, M. (2009). *Nasilje nad starejšimi* (Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede). Pridobljeno s: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/turkovic-maja.pdf> (citirano 15.1. 2020)

Veber, S. (2004). *Zloraba in nasilje nad starimi ljudmi*. Pridobljeno s: file:///C:/Users/Nika/Downloads/Prepletanja%2014%20str_8.pdf (citirano 15.1. 2020)

Verbič, A. (2019). *Skoraj vsak peti prebivalec Slovenije je starejši od 65 let* (Statistični urad Republike Slovenije). Pridobljeno s: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8374> (citirano 15.1. 2020)

Zazvonil, M. (2016). *Medgeneracijsko sodelovanje in kakovost življenja starih ljudi* (Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede). Pridobljeno s: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/zazvonil-monica.PDF> (citirano 15.1. 2020)

Zajc Tadina, N. Raznolikost generacij v procesu vodenja. Magistrsko delo. Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 2015

UMAR. Poročilo o razvoju 2019, Ljubljana. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2019/slovenski/POR2019_splet1.pdf (citirano 4.1. 2020).

UMAR.: Socialni razgledi . 2006. Dostopno na. http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/SR2006.pdf (citirano 4.1. 2020).

UMAR. 2020. Dostopno na. <http://www.umar.gov.si/razvoj-slovenije/> (citirano 4.1. 2020).

SURS (2010). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

SURS (2013). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

SURS (2015). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

SURS (2018). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

SURS (2019). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

SURS (2020). Demografsko in socialno področje. Dostopno na:
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/(citirano 4.1. 2020).

10 PRILOGE

10.1 Anketni vprašalnik za dijake – kvantitativni del

Hitro staranje prebivalstva v današnjem času povzroča vse večjo pogostost nasilja nad starejšimi. Problem slednjega preučujemo v nalogi z naslovom *Kdo si, moja generacija?* Del empirične raziskave predstavlja spodnji vprašalnik. Vljudno Vas prosimo, da nam z odgovori na zastavljena vprašanja pomagate pridobiti podatke, ki jih za namen raziskave potrebujemo. Vprašalnik je anonimen in vsi rezultati bodo uporabljeni samo za namen raziskovanja. Hvala.

Avtorice

1. Spol:

- A Ženski
- B Moški

2. Leto rojstva: _____

4. Kje živite?

- A Mesto
- B Vas

5. Koliko je stara najstarejša oseba v tvojem gospodinjstvu?

- A Manj kot 40 let
- B Med 41 – 50 let
- C Med 51 – 64 let
- D Več kot 65 let

6. V kolikšni meri se strinjaš s spodnjimi trditvami o starejših ljudi (nad 65 let)? (Označi: 5- se popolnoma strinjam, 4 - se strinjam, 3- ne morem se odločiti, 2- se ne strinjam, 1- sploh se ne strinjam)

Trditev	1	2	3	4	5
Smilijo se mi					
Imajo svoje navade, ki jih težko razumem.					
So sitni in razdražljivi.					
Cenim njihovo znanje.					
Strinjam se z rekom, da starost prinese modrost.					
Z njimi se je mogoče zelo zabavno pogovarjati.					
Njihovi pogovori o dobrih starih časih me vedno utrujajo.					
Vsi so si med seboj zelo podobni.					
S starejšimi nimam nobenega vsakodnevnega stika.					

Starejši ljudje me ne zanimajo.					
Večina njih se oblači zelo staromodno.					
Večina nima pojma o sodobnih tehnologijah.					
Starejši se pogosto pritožujejo nad obnašanjem mladih.					
Starejše praviloma nič več ne zanima; samo živijo.					
Nimajo veliko hobijev.					
Imajo velik smisel za humor.					
So veliko bolni.					

7. Ali opažaš, da so starejši ljudje v tvoji okolici...

	DA	NE	NE VEM
...žrtve psihičnega nasilja (zmerjanje, poniževanje, žaljenje, vpitje, čustveno izsiljevanje,...)?			
...fizičnega nasilja (klofute, lasanje, pretepanje, porivanje, stresanje, nasilno hranjenje, itd.)?			
...finančnega nasilja (kraja denarja, zloraba bančne kartice, ponarejanje njihovih podpisov za pridobitniško dejavnost, siljenje k sestavi oporoke ali podpisu oporoke, sponoja denarja, ki se nikoli ne vrne, jemanje penzij, itd.)?			
...žrtve zanemarjanja (nimajo ustrezne nege, ne dobijo ustreznih zdravil, nimajo koga, da jih pelje k zdravniku, nimajo elektrike, vode, dovolj hrane, ogrevanja, itd.)?			
...spolnega nasilja (nadlegovanje, otipavanje, siljenje k spolnim odnosom, itd.)?			
...medicinskega nasilja (nespoštljiv odnos zdravstvenega osebja, predpisovanje nenujnih zdravil, odtegnitev ustreznih zdravil, predolgo čakanje na zdravstveno oskrbo, itd.)?			

8. Kdo od spodaj naštetih oseb je po vašem mnenju največkrat storilec nasilnega dejanja do starejših?

- A Zakonec
- B Svojci (sestre, bratje, strici, tete)
- C Otroci ali vnuki
- D Sosedje
- E Znanci
- F Osebe, ki skrbijo za starejše (zdravstveno in negovalno osebje v bolnišnicah ali domovih)
- G Neznanci

9. Kolikšen delež slovenskega prebivalstva je trenutno starejši od 65 let?

- A Manj kot 10%
- B Od 10- 20%
- C Od 21- 30%
- D Več kot 30%

10. Kolikšna je povprečna slovenska penzija?

- A Manj kot 400 EUR
- B Med 401 – 600 EUR

C Med 601 – 800 EUR

D Več kot 800 EUR

11. Koliko stane oskrbovalni dan za »zdravega« upokojenca v domu starejših (dvoposteljna soba)?

A Manj kot 20 EUR

B Med 21 - 25 EUR

C Med 26 - 30 EUR

D Med 31 - 40 EUR

E Več kot 40 EUR

12. Kaj naredi starejše ljudi srečne? (napiši)

13. Kaj dela tebe srečnega/-o? (napiši)

Hvala za sodelovanje!

10.2 Anketni vprašalnik za starejše – kvantitativni del

Hitro staranje prebivalstva v današnjem času povzroča vse večjo pogostost nasilja nad starejšimi. Problem slednjega preučujemo v nalogi z naslovom Kdo si, moja generacija? Del empirične raziskave predstavlja spodnji vprašalnik. Vljudno Vas prosimo, da nam z odgovori na zastavljena vprašanja pomagate pridobiti podatke, ki jih za namen raziskave potrebujemo. Vprašalnik je anonimen in vsi rezultati bodo uporabljeni samo za namen raziskovanja. Hvala.

Avtorice

1. Spol:

C Ženski

D Moški

2. Leto rojstva: _____

4. Kje živite?

C Mesto

D Vas

E Primestno naselje

5. Koliko je stara najmlajša oseba v vašem gospodinjstvu?

E Živim sam/-a

F Manj kot 10 let

G Med 11 – 30 let

H Med 31 – 64 let

I Več kot 65 let

6. V kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami o mladih ljudeh (pod 30 let)? (Označite: 5- se popolnoma strinjam, 4- se strinjam, 3- ne morem s odločiti, 2- se ne strinjam, 1- sploh se ne strinjam)

Trditev	1	2	3	4	5
Smilijo se mi.					
Imajo svoje navade, ki jih težko razumem.					
So sitni in razdražljivi.					
Cenim njihovo znanje.					
Strinjam se z rekom, da je mladost norost.					
Naši pogovori o dobrih starih časih jih ne zanimajo.					
Vsi so si med seboj zelo podobni.					
Z mlajšimi nimam nobenega vsakodnevnega stika.					
Mladi ljudje me ne zanimajo.					

Večina njih se oblači zelo moderno.					
Večina preveč uporablja telefone in računalnike.					
Mlajši se pogosto pritožujejo nad obnašanjem starejših.					
Mlade praviloma nič ne zanima; samo živijo.					
Imajo veliko hobijev.					
Imajo smisel za humor.					
So veliko bolni.					

7. Ali opazate, da so starejši ljudje v vaši okolici

	DA	NE	NE VEM
...žrtve psihičnega nasilja (zmerjanje, poniževanje, žaljenje, vpitje, čustveno izsiljevanje,...)?			
...fizičnega nasilja (klofute, lasanje, pretepanje, porivanje, stresanje, nasilno hranjenje, itd.)?			
...finančnega nasilja (kraja denarja, zloraba bančne kartice, ponarejanje njihovih podpisov za pridobitniško dejavnost, siljenje k sestavi oporoke ali podpisu oporoke, sposoja denarja, ki se nikoli ne vrne, jemanje penzij, itd.)?			
...žrtve zanemarjanja (nimajo ustrezne nege, ne dobijo ustreznih zdravil, nimajo koga, da jih pelje k zdravniku, nimajo elektrike, vode, dovolj hrane, ogrevanja, itd.)?			
...spolnega nasilja (nadlegovanje, otipavanje, siljenje k spolnim odnosom, itd.)?			
...medicinskega nasilja (nespoštljiv odnos zdravstvenega osebja, predpisovanje nenujnih zdravil, odtegnitev ustreznih zdravil, predolgo čakanje na zdravstveno oskrbo, itd.)?			

8. Kdo od spodaj naštetih oseb je po vašem mnenju največkrat storilec nasilnega dejanja do starejših?

- A) Zakonec
- B) Svojci (sestre, bratje, strici, tete)
- C) Otroci ali vnuki
- D) Sosedje
- E) Znanci
- F) Osebe, ki skrbijo za starejše (zdravstveno in negovalno osebje v bolnišnicah ali domovih)
- G) Neznanci

9. Kolikšen delež slovenskega prebivalstva je trenutno starejši od 65 let?

- A) Manj kot 10%
- B) Od 10- 20%
- C) Od 21- 30%
- D) Več kot 30%

10. Kolikšna je poprečna slovenska penzija?

- A) Manj kot 400 EUR
- B) Med 401 – 600 EUR
- C) Med 601 – 800 EUR

D) Več kot 800 EUR

11. Koliko stane oskrbovalni dan za »zdravega« upokojenca v domu starejših (dvoposteljna soba)?

A) Manj kot 20 EUR

B) Med 21- 25 EUR

C) Med 26 - 30 EUR

D) Med 31- 40 EUR

E) Več kot 40 EUR

12. Kaj vas naredi srečne? (napišite)

13. Kaj dela srečne mlade ljudi? (napišite)

Hvala za sodelovanje!